

genija

A black and white portrait of a man with a full, dark beard and mustache, wearing round-rimmed glasses. He is looking slightly to the left of the camera. The background is dark and textured.

AGITATOR

**MYERS
SINK
NIX**

 e-knjiga.si

Genija d.o.o.
1000 Ljubljana, Litijska cesta 12/a
Telefon: 051 415 616
Splet: www.genija.com
E-pošta: info@genija.com

Janko Kersnik
Agitator

Za založbo: Blanka Jarni
Računalniška postavitvev: Dubravko Gecan

©Genija, d.o.o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-311.2(0.034.2)

KERSNIK, Janko, 1852-1897
Agitator [Elektronski vir] / Janko Kersnik. - El. knjiga. -
Ljubljana : Genija, 2012

Način dostopa (URL): www.e-knjiga.si

ISBN 978-961-280-057-4 (ePub)
ISBN 978-961-280-058-1 (mobi)
261492736

Janko Kersnik

Agitator

2012

Tudi za brezplačne knjige veljajo avtorske pravice.

Vsa besedila na portalu e-knjiga.si so objavljena z dovoljenjem avtorjev, oz. lastnikov avtorskih pravic.* Pridobljena dovoljenja veljajo izključno za objavo in distribucijo na portalu e-knjiga.si. Ni dovoljen prenos e-knjig, besedil ali slikovnega materiala na druge spletne naslove, reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba v kakršnemkoli obsegu ali postopku.

Za osebno uporabo naše e-knjige lahko uporabljate neomejeno. Namesto nepooblaščenega razmnoževanja datotek vas prosimo, da vsako novo kopijo prenesete ali delite neposredno s našega portala. Na ta način boste prispevali k nadaljnjemu razvoju spletne knjižnice e-knjiga.si.

**za besedila, ki so v javni lasti dovoljenja za objavo niso potrebna. Javna last je oznaka za vsak izdelek, za katerega nihče ne uveljavlja lastniških pravic. Še vedno veljajo pravice za grafično podobo in računalniško postavitev knjig objavljenih na portalu e-knjiga.si*

Prvo poglavje

Bilo je zgodaj zjutraj na starega leta dan 188...

Mrzel veter je bril po ulicah stolnega mesta ter dvigal goste oblake suhega snega, ki je na debelo pokrival tla. Tu in tam so brlele po ogljih še svetilnice, a na nebu so pričale goste zvezde, da bo napočil lep, toda mrzel zimski dan. Ljudi ni bilo veliko na ulicah; zdaj pa zdaj se je prikazala kaka stara ženica izza ovinka in hitela po gladkem tlaku ob hišah dalje proti cerkvi, kamor je vabil mali, tankoglasni zvon k zgodnji tihi maši; ali pa je prisopihal mlad pekovski učenec mimo s težkim, polnim košem na hrbtu, žvižgal in pihal gorko sapo v pletene rokavice. Tudi nekoliko mlekaric je bilo že videti, ki so prihajale s svojimi voziči v mesto, gazile sneg in opletale po njem s kratkimi, visoko izpodrečanimi krili.

Na širokem dvorišču pred pošto so stale vprežene sani in postiljon se je pripravljaj, da odrine iz mesta. Na saneh pa je sedel v debelo suknjo zavit mož, kateri se je sedaj z nejevoljnim glasom obrnil do voznika:

»Bo li kaj, Tine – ali ne bo nič?«

»Le malo še potrpi, gospod,« zavrnil je oni pohlevno, »še enega moram počakati! Nekega gospoda – od sodišča ali ka-li!«

»Katerega?« vpraša potnik radovedno.

»Nov je, nov! Jaz ga še ne poznam, pa dejal je, da je k nam premeščen. Prostora bo dovolj in s sankami bomo tudi urni – da bi le prišel!«

Oni na vozu je zamrmral nekaj nerazumljivega v ruto, s katero si je bil ovil vrat na debelo.

»Aha, je že tu!« dejal je vtem Tine ter šel počasi naproti gospodu, ki se je bližal preko dvorišča.

»Je li moj kovček tu?« vpraša prišlec.

»Da, da, vse je v redu!«

»Mrzlo bo, mrzlo, prekleto mrzlo!«

»Oh, saj imate kožuh!« tolaži postiljon.

Vtem je bil oni zlezal na sani in običajno pozdravil sopotnika.

»Se li peljete tudi v Borje?« vprašal je naglo ter zavijal nogi v kožuh.

»Tudi!«

»Dobro, dobro! Da nas je le več!«

Tine je pognal svoja konjiča in glasno zatrobil, da je odmevalo med visokimi hišami in čudno razlegalo se tanko žvenketanje kraguljcev. V malo trenutkih so bili iz mesta na široki veliki cesti, kjer so vozniku kazali tir le veliki obcestni kamni in telegrafski stebri.

Oba potnika sta si vžgala smotki in oni v kožuhu se je obrnil zopet k drugemu v suknji:

»Ste li znani v Borju?«

»Seveda!«

»Oh! Veseli me to! Torej so vam tudi razmere tam znane.«

»Še predobro!« smeje se oni.

»Razumem, razumem! Vi bivate torej stalno v Borju. Oprostite, da se vam predstavljam: jaz sem vladni koncipist Ruda.«

»Plemeniti Ruda?«

»Da, da!«

»Čul sem že o vas! A jaz sem koncipient Koren!«

»Ah! Veseli me, jako me veseli! Koncipient pri odvetniku –«

»Pri Hrastu!«

»Oh, znano ime! Pri Hrastu torej! Narodnjak, dober narodnjak – to.«

»Kakor vsi v Borju!«

»Seveda, seveda,« hiti Ruda, »to vse vem; Borje je naroden trg. Veseli me, da pridem tja.«

Koren je vtem ustni zaničljivo raztegnil.

»Vam je li graščak Meden znan?« vpraša potem naglo.

»Tudi, tudi! Po imenu! Pa ta – – –«

»Ni naroden!« smeje se Koren.

»Ha, ha!« pritrdi oni ter skuša vnovič zapaliti svojo smotko, da bi zakril svojo zadrego.

»Vi ste pač dobro poučeni o naših gospodih!« omeni vnovič Koren z zbadljivim naglasom.

»To mora pač biti pri nas! Čemu smo pa politiki?«

Koncipistov glas je bil nekoliko ošaben.

»Kaj pa družba sicer? Kaj gospe? Je li kaj zabave?« nadaljuje potem naglo.

»I, v tem morate biti vendar tudi poučeni? Politika ima mnogo opravila s – krili!« roga se Koren.

»Vi ste dovtipni! Toda – oprostite – v aktih nimamo take politike!«

»Škoda! Sicer bi jih še rajši čitali!«

Smejala sta se oba.

Vtem pa se je jelo daniti. Rdeč svit je legel na širno, s snegom pokrito ravnino in lahna meglica se je izgubljevala proti podnožju daljnih gora. Debelo ivje se je lesketalo po vejah dreves,

poredkoma stoječih ob cesti, in sulo z njih, če je droben ščinkavec sfrfolel z vršička. Po cesti pa so sedele vrane v gostih tolpah, preletavale so pred vozom ter spuščale se zopet za njim na tir.

Vse se je godilo tiho; dirjajočih konj ni bilo čuti in sani so brez glasu smučale po snegu; le kraguljci, pripeti konjema na uzdi, žvenkljali so tanko v jutranji zrak.

Z ravnega, samotnega polja, po katerem je tekla izprvega cesta, dospeli so potniki kmalu v goratejši svet; a hudih strmih klancev ni bilo. Ob cesti pa so se vrstila sela in vasi.

»Imamo li še mnogo pota?« vprašal je Ruda zopet po dolgem molku ter globoko zazeval.

»Da le prebijeva prvo postajo; potem bo še poldrugo uro vožnje.«

»Vrag, da je ni železnice!«

»Preskrbite nam jo, vi vladni možje!« smeje se Koren.

»Oh – kaj mi, vi, vi in vaši poslanci!«

»Ha ha, ti nam še poštene pošte ne morejo pridobiti. To je vse humbug!«

Vladni koncipist se je s čudnim pogledom ozrl v svojega sosedu; polovica tega je bila zadovoljnost in pritrjevanje, polovica pa bojazljivo čudenje. Toda kot moder političen uradnik ni zinil besedice.

Koren pa tako ni čutil poklica nadaljevati ta kritični predmet.

V vasi Groblje je bila prva postaja. Tam je oddajal postiljon pisma, tja namenjena, ter prejemal druga za Borje in daljne postaje; tudi nove potnike je rad naložil, ako je bilo le prostora dovolj na vozu. Konj pa ni prepregal; morali so do Borja.

Danes sta čakala dva popotnika, da bi prisledla na pošto: mlad mož, opravljen v tanko vrhnjo suknjo, in priletna kmetica.

»Oh, gospod učitelj, kaj pa vi tukaj uganjate?« poklical je Koren prvega.

Ta pa je najprej zlezal na sani poleg Tineta; vedel je, da tu velja stari pregovor, da tisti prej melje, kdor prej pride.

»Izlet smo napravili sinoči, izlet! Pa sem se malo zakasnil,« odgovoril je s hripavim glasom, »drugi so odšli okoli polnoči, meni je bilo pa tu bolj všeč. Pri Vodetu godba, petje, ples! Skoda, da vas ni bilo. Kako ste se zabavali doma v praznikih – saj ste bili pač doma?«

»Malo, malo! Največ v mestu!« zavrne Koren in predstavi učitelja svojemu sosеду, kateri je odzdravil na pol prijazno, na pol pa ošabno.

Vtem je opravil Tine svoj posel in kregal se le še na glas s kmetico, kateri ni bilo več prostora na saneh.

»Molči, baba!« odrezal se je končno in udaril z bičem po konjih.

Učitelj si je smehljaje mel roki in stisnil ju v žepa, Koren pa se je z ironičnim smehom obrnil k Rudi:

»Glejte, tu takoj lahko študirate naše prometne razmere! Častnim občanom vas bodo takoj volili, ako le obljubite, da boste kaj storili.«

»Treba, treba res kaj ukreniti!« dejal je oni samozavestno in zavil se tesneje v kožuh.

»Nocoj bo pa v čitalnici zabava,« oglasi se učitelj s sprednjega sedeža in potegne nogi malo kvišku pod postiljonovo odejo.

»Oh, tega nisem vedel,« vzklikne Koren.

»Zabava? Beseda?« vpraša vladni koncipist. »Pride li glavar tudi tja?«

»I kaj pa! Vse, vse zahaja v čitalnico, odkar je ›Leseverein‹ umrl. Tako se sučemo na svetu!« posmehuje se Koren, a potem naglo pristavi: »A kaj bode vendar nocoj v čitalnici? Tombola, ka-li?«

»Tudi! A najprej – predavanje.«

»Bežite, bežite! Kdo bo pa predaval? Novi kaplan morda – ta je tako nekako hud!«

»Ne, ne – pa uganite!«

»Ne morem! Predavanje, to je pri nas nečuveno!« kliče Koren.

»Naš notar bo predaval!«

»Ha, ha, o čem pa?«

»Ni znano! Pa mož se peča v prostih urah z astronomijo. Morda bo o tem kaj povedal?«

»Tega ne smemo zamuditi! Tudi vi ne, gospod koncipist! Videli boste borjanske tržane, kako učeno se bodo spogledovali pri tem predavanju. Izvrstna misel! Pa to ste vse izumili v teh štirinajstih dnevih, v katerih mene ni bilo v Borju!«

»A – gospe? Katere gospe prihajajo v čitalnico?« ustavi koncipist Korenovo čudenje.

Učitelj je hotel odgovoriti, toda Koren ga je na skrivnem dregnul z nogo.

»Kako morete povpraševati?« hitel je, da bi preprečil učiteljev odgovor. »Rekel sem vam, da vse pride, kar koli šteje k haute vlee v našem Borju: glavarjeva gospa, nadzornikova soproga in usnjarjeve hčerke; fina dekleta in groš je pri hiši; potem prihaja časi graščakinja Medenovka, a propos, saj jo morda poznate?«

»Medenovka? Oh, plavolasa je in Nemka – ne li?«

»Da, da! V mestu je mnogokrat!«

»Ah, superbe! Izvrstno! Poznam jo!«

Plemeniti Ruda se je samoljubno nasmehljajal.

»Potem imamo še Filipino Vrtačnikovo, postarno gospico, katera rada igra na čitalničnem odru, toda le mlade vloge, čeprav so ji materinske najbolj prikladne. In mnogo, mnogo drugih gospa in gospodičen!«

»Boletove ste pozabili!« oglasil se učitelj, ki ni vedel, se li Koren šali ali ne.

»Dekletc ni doma, gospa pa redko zahaja v Borje,« reče oni.

»Starejša, Milica, je prišla domov!«

»Tako?« meni Koren malomarno. »No, vidite, ta bi bila izvrstna za vas; lepa mora biti – in bogata bo, da malo takih.«

»Hvala lepa!« zavrne oni skoro zamerljivo.

»Potem pa žena vašega šefa – doktorica!« nadaljuje učitelj.

»Oh, ta se pa z otroki bavi!« zavrne Koren. Pa dejal je to vendar s spoštljivim naglasom, da ga je koncipist začuden pogledal.

Doneči glas Tinetovega roga jim je končal pogovor. Dričali so že mimo prvih borjanskih hišic in malo potem ustavili se pred pošto nasproti čitalnične krčme.

»Na svidenje – zvečer!« klical je še Koren, ko so se razhajali.

Drugo poglavje

Preden nadaljujemo svojo povest, treba vendar, da seznamo čitatelje malo bolj z osebo, kateri je namenjena glavna vloga v skromnem dejanju, ki se bode tu razvilo, namreč s sedanjim odvetniškim koncipientom Andrejem Korenom.

Imel je sedaj blizu trideset let in bil je bolj velike nego srednje postave, koščen in vitek; kratka rjava brada in njegovi dolgi, nazaj česani lasje povzročevali so nekak resen vtis, katerega pa je zopet motilo dvoje majhnih, temnih, pa jako veselih oči. Lep ni bil, a nikdo bi ne smel reči, da je bil prav nasprotno – grd mož; nekaj simpatičnega, prijaznega odsevalo je vedno z njegovega lica, čigar vplivu se nihče ni mogel ustavljati. Tudi njegova vnanja oprava je bila sedaj elegantna, kakor se spodobi odvetniškemu kandidatu.

Koren je po burnih časih svojega študiranja in poznejšega klatenja po raznih uradih in pisarnah naposled zavil v mirno luko občinskega tajništva v Borju; to je oskrboval malo let. Borjanski odvetnik dr. Hrast je spoznal ob raznih prilikah, da v mlademu možu tiči vendar še dosti dobrega, in sklenil je, spraviti ga zopet v prvotni tir: vzal ga je v svojo pisarno. Obenem pa se je oni moral obvezati, da bo dovršil še svoje nepopolne preskušnje. Koren je z veseljem vse obljubil, pridno delal v pisarni ter bil od dne do dne

rabljivejši, samo preskušeni se ni lotil. »Saj je še čas,« odgovarjal je stereotipno raznim opominjevanjem; tako je potekalo leto za letom in tak je bil Andrej še, ko smo ga videli na starega leta dan, vračajočega se domov v Borje.

A ker je bil tako glede socialne stopnje zlezal za nekoliko klinov više, postal je tudi – čitalnični odbornik in v tej važni službi ga vidimo zopet zvečer pri čitalnični veselici. Nocoj je bil kar nagloma imenovan rediteljem in radovoljno se je lotil nevhvaležnega posla.

Čitalnični prostori so se naglo polnili; veselica na starega leta dan je bila zlasti zaradi tombole borjanskim tržanom najbolj priljubljena; mladi svet pa se je tako veselil plesa, s katerim se je moralo pričeti novo leto. Tako je zahtevala ukoreninjena nava-da – odkar je stala borjanska čitalnica. Letos pa je prišel odbor z novotarijo, glede katere so konservativni društveniki začeli resno glave in rame zmajevati, češ – kaj bo zopet s tem? Napovedano predavanje jih je tako vznemirilo. Toda na drugi strani trla jih je radovednost in navdajala skrb, da jih bodo drugi smatrali za nesposobne razumeti tako predavanje – in tako se je zgodilo, da je bila nocoj čitalnična dvorana bolj polna nego kdaj; blagajnik, lekar Sok, mel si je roki in notarju čestital na gotovem, vsestranskem uspehu. Sam je bil v svesti, da čim več je občinstva, tem več tablic se bo pri tomboli prodalo – in čitalnica je potrebovala novcev za predpustne besede.

Pa ne samo dvorana, nego tudi druge sobe so bile polne; občinstvo se je vrstilo v njih, kakor bi bilo po dietnih razredih uvrščeno. V prvi sta sedela dva podučitelja, nekoliko sodnih in drugih pisarjev in davkarska praktikanta. Drugo sobo pa so bili posedli nadučitelj, davkarski nadzornik in davkarski kontrolor, zemljiški knjigovodja in nekoliko tržanov, seveda imovitejših; kdor je bil

oženjen, pripeljal je tudi svojo soprogo. Tretja soba pa se je le polagoma polnila. Mladi, neoženjeni sodnik in njegov adjunkt sta bila že tu in pri njiju odvetnik dr. Hrast s svojo ženo. Govorili in ugibali so o drugih, bodo li prišli ali ne. Vnanjih članov z bližnjih gradičev se niso nadejali; sneg je bil prevelik.

»Pa Bole mi je obljubil, da pripelje svojo Milico,« trdil je Hrast.

»Koliko je stara?« vprašal je adjunkt zaspano. Imel je navado, da je tako leno govoril.

»Čakajte, da zračunam – petnajst, o ne, šestnajst let – v sedemnajsto gre. Pomislite, najkrasnejša leta!«

»Premlada, premlada! To je otrok!«

»Da in ne,« smeje se odvetnik, »meni taka leta najbolj ugajajo.«

Soproga ga s pahljačo nalahno udari po roki.

»Ti si nepoboljšljiv!«

»Le pomiri se, draga moja; kdor največ govori, ta ne kupi.«

»Je li lepa?« vpraša sodnik.

»Oh, tu se je oglasil idealist! Ne vem, kaka je sedaj, a obetala je pred leti mnogo, preden jo je Bole poslal v Švico. Sedaj se je vrnila in ostane menda doma.«

Med vrati se je čulo glasno škripanje novih čevljev in v sobo stopi naš znanec pl. Ruda v fraku, z belim ovratnikom in cilindrom. Za njim pa nocojšnji reditelj Koren.

»Predstavite me vendar!« šepnil je prvi temu na uho.

Koren mu je naglo ustregel; a storil je to vendar malo posiljeno in okorno, kakor ravnaajo ljudje, pri katerih ta običaj ni povsem v navadi. Ko je bil predstavil najnovejšega svojega znanca majhni družbi, odšel je takoj v prve sobe; le kratek, zaničljiv pogled je vrgel še na gladko osebo koncipistovo.

»Oh, Koren, doktor Koren,« kričal je med drugimi vrati majhen, debel možic, očividno borjanski tržan, »si li zopet tu? Dobro,

dobro! Pa tja sedi k nam k oni dolgi mizi, tam bomo jedli purana, purana na akcije! Hahaha, purana na akcije – pomisli – akcija po petdeset – soldov seveda! Izgubiti ne moreš, kosti imaš še po vrhu!«

»Kdo si je pa to izmislil?« smeje se Koren.

»Lovšev Boštjan; kdo drugi! Le položi petdeset kebrov; pozneje bodo akcije dražje – šestdeset, sedemdeset!«

Ob dolgi mizi so se v resnici zbirali razni gostje ter so glasno smeje hvalili izvrstno misel, jesti purana na delnice. Lovšev Boštjan, ustanovitelj te nove banke, v navadnem življenju pa trgovski pomočnik, pobiral je z resnim licem akcijski kapital.

Koren je tudi segel v žep.

»Pa samo – puran?« vpraša z onega konca sobe davkarski nadzornik.

»Solata tudi, kisli krompir in pesa in kruh!« poučil ga je Boštjan.

»Jaz vzamem tudi delnico!« hiti nadzornik.

»Kaj pa, da nas boste še obdavčili,« ugovarja Koren.

»Ne, ne, pa jedel bom zato več!«

Glasni grohot in sledeče mu dovtipe končal je krčmar, ki je prinesel zaželenega purana. Delničarji so zdajci utihnili ter sedli za dolgo mizo; nekoliko časa v njihovem krogu ni bilo čuti drugega nego ropot nožev in vilic. Tudi drugi v sobi so diskretno molčali.

»Kje pa je Koren? Kje je Koren, reditelj nocojšnji?« klicalo se je zdajci z mostovža pred dvorano.

»Notar te išče!« omeni oni debeli možic, ki je bil prej vabil koncipienta k obedu na delnice. »Naj čakajo, naj čakajo, ob osmih bomo pričeli,« pristavi počasi ter gloje perutnico.

A tu je bil že prihitel notar.

»Za božjo voljo, gospod Koren! Ali ne bomo pričeli? Ob sedmih je napovedano in sedaj je le še četrta ure do osme.«

»Tako, takoj!« meni ogovorjeni hladnokrvno in si naloži pol krožnika kislega krompirja.

»Delnico vzemite, še eno imam, puranov vrat in pol škofije je še tu!« prigovarja Lovšev Boštjan.

»Oprostite,« zavrača notar, mlad mož, majhne pa skoraj obile postave, ter izpodbuja vnovič Korena:

»Kaj pa bo s predavanjem in – s tombolo?«

»Da, tombola, to je glavna stvar,« oglasi se s polnimi usti debeli tržan, ki je prvi vabil Korena k obedu. »Kaj pa bo z vinom, Boštjan, ali bomo tudi vino na delnice pili?«

Notar je z nejevoljnim obrazom odšel ter siknil med zobmi.

»Tako, pričnemo!« klical je Koren za njim.

Vstal je ter začel natikati bele rokavice na roko.

»Čas je, čas – zadnji čas! Kdo ve, koliko ur bo notar predaval? Torej pojdemo v dvorano!«

Pri delničarjih ta poziv ni imel uspeha.

»Do tombole že pridemo!« menili so trije, drugi pa so se muzali in molčali.

Koren je hotel iz sobe, a med vrati je moral obstati. Velik in obilen gospod, črno opravljen, prijaznega, jovialnega obraza preprečil mu je izhod. Vstopil je z mostovža in vedel s sabo mlado, vitko deklico. Ogrnjena je bila z dolgim, s kožuhovino obrobjenim plaščem, glavico pa in pol obraza je ovijala pletenina od svetlo rumene svile.

Koren se globoko prikloni prišlecema. Videti je bilo, da je vesel tega pohoda.

»Oh, gospod Bole! To je lepo! V tem vremenu prihajate! Nismo se vas smeli nadejati!« hitel je v svesti si svojega posla kot nocojšnji reditelj.

»Hrast se omaja in hrib – a mi,« citiral je prišlec malo neumestno, a sam smejoč se ponesrečenemu dovtipu. »Kje je doktor Hrast? Je li tu?«

»Da, da, v tretji sobi! In gospa tudi!«

»Oh, to je prav!«

Odvedel je deklico tja ter pozdravljajal na desno in levo znance v prvih sobah. Tišina je nastala v obeh in čula so se le polglasna, šepetana vprašanja.

»To je hčerka Boletova?«

»To je Milica?«

»Zrastla je!«

»Lepa je!« pristavil je Lovšev Boštjan, ko sta bila onadva že mimo odšla.

»Saj je še videl nisi!« dejal je s smehom debeli tržan in z veliko slastjo obiral zadnji ostanek delniškega podjetja, puranov vrat.

Pogovor pri raznih mizah se je zasukal na edini predmet, na Boletovo hčerko.

Pa vtem se je čul že zvonec iz dvorane, ki je napovedoval pričetek besede, in večina obiskovalcev iz prednjih sob je hitela tja.

»Gospod Koren, gospod Koren, kje je Koren?« oglasi se Hrast med vrati.

A ta je bil že tu.

»Priskrbite gospodični Boletovi prostor spredaj. In soprogi moji!«

»Zaradi gospe soproge sem prišel!« reče Koren.

»Torej za obe, obe!«

Vrnila sta se v tretjo sobo in tu je predstavil Hrast svojega koncipienta Boletovi hčerki.

Ta ji je hotel ponuditi roko, da jo odvede v dvorano, a pl. Ruda ga je prehitel.

»Pokažite nam prostor!« pravi oblastno in stopi z Milico naprej.

Korenu ni bilo do teh nekako ošabnih besed in ne do spremljevanja Boletove. Podal je roko Hrastovi soprogi. A vtem ko je stopil mimo prvega para, ozrl se je prvič v obraz mlade deklice.

Do dvorane je šel s Hrastovo gospo za onima, a pred vhodom postal je Ruda in skozi dvorano je odvel Koren svojo spremljevalko naprej na prvi sedež pod odrom. Za njim je privedel Ruda Boletovo ter ostal spredaj poleg gospa, koncipient se je pa vrnil v ozadje.

Sam ni vedel, da mu je kri silila v lice, ko se je gnetel skozi gosto nastavljene društvenike; vse se mu je videlo nekako megleno, in ko mu je Lovšev Boštjan šepnil na uho: »Dobro, dobro se vedeš, prijatelj!« niti čul ni teh besed.

A sedaj že zopet zapoje zvonec in dvigne se zavesa pred odrom.

Prva točka je bil predsednikov pozdrav. Dr. Hrast ga je moral govoriti in rešil je svoj nalog kratko in točno, kakor vselej, kajti ta točka ni nikdar izginila s sporeda.

Potem so pevci zapeli Ipavčevo: »Bodi zdrava, domovina!« To je bilo v Borju tudi tako ukoreninjeno, da je ni bilo čitalnične besede brez te pesmi. In občinstvo je pevcem vselej burno ploskalo, ako je bil tudi kak solist hripav. Javno odobravanje in javna pohvala, ta je bila vsakemu gotova, kdor se je prikazal na odru v Borju; za hrbtom pa so ga reševali in skozi zobe vlekli. Taki so bili borjanski kritiki!

V tretje se je dvignila zavesa in za majhno, nezagrnjeno mizico, na kateri sta goreli dve sveči, prikazal se je borjanski notar Božidar Koprivec. Vnanje osebe njegove smo že nekoliko omenili, zato ni treba, opisati ga še enkrat, zlasti ker bode v naši povesti še večkrat stopil na površje ter pokazal se v svoji resničnosti.

Prav tedaj, ko se je globoko poklonil občinstvu, katero ga je tako, kakor prej pevce, sprejelo z glasnim ploskom, ter bil položil debel rokopis na mizico predse, kosti svojega rojstva pa v pleten naslanjač, prav tedaj je vstopil v dvorano pri zadnjih vratih mladi borjanski kaplan.

»Servus!« dejal mu je Koren, stoječ poleg vhoda.

»Dober večer!« odzdravil je oni.

»Semkaj sedite, gospod Anton!« zašepetala je debela usnjarica, ki je sedela v zadnji vrsti skoraj na dveh stolih ter prijazno primaknila enega kaplanu. Ta je ubogal, a prej še pozorno ogledal si občinstvo po dvorani.

Bil je mlad duhovnik, velike, suhe postave, a polnega, okroglega lica. Ker priimek njegov tudi tržanom ni bil navaden, imenovali ga bodo tudi mi tako, kakor so ga v Borju klicali: gospod Anton.

Notar Koprivec pa je pričel predavati. Naznanil je naprej, da bo govoril o astronomiji in o svetovih, kateri se sučejo in kažejo na nebesu, in o njihovi naravi.

Učitelj Skube, ki se je bil zjutraj vozil s Korenom, sunil je tega, rekoč: »Vam li nisem pravil, da bo o zvezdah govoril?«

Koren je molčal. Oziral se je po sobani in po odru, a vedno so mu oči zastajale tam spredaj ob sedežih, kjer je ugledal pl. Rudo poleg Boletove Milice. Nekaj ga je jezilo in obenem mu je bilo, kakor bi bil veselo novico zvedel nocoj. Vznemirjen je bil in lice njegovo, sicer blede, skoro rumenkasto, ni imelo navadne barve. Kri ni hotela z njega.

Notarjevo predavanje, čeprav se glede učenosti ni dvignilo na površje navadne popularne razprave, bilo je vendar večini poslušalcev preučeno, neumljivo; in zato so ga tem zvesteje poslušali,

da ne bi kdo sodil, da jim ne godi. Lovšev Boštjan se je počasi izgubil iz sobane, oni debeli tržan pa, ki je bil prej najživahnejši pri delniškem društvu, zadremal je polagoma. Gospod Anton je grbančil čelo, kadar je govornik katero zinil o »živi materiji«, ter čakal, da li kaj hujšega ne pride. Toda notar je bil previden; vedel je že prej, da bo gospod Anton tudi med poslušalci, ter je po tem uredil svoj govor.

Tudi na sprednjih sedežih je bilo vse mirno. Hrastova soproga je premalo razumela slovenščine in pri koncipistu pl. Rudi je bila prav taka. Vrhu tega je on o zvezdah vedel le toliko, kolikor ni bil pozabil iz prvih gimnazijskih let; a še tedaj ni vedel veliko. Igral se je sedaj s pahljačo svoje sosedinje Milice.

Ta pa je pazno poslušala, a zaman, da bi bila razumela vse. V štirih letih, katere je prebila v odgojevališču v Švici, postal ji je bil tudi domači, rodni jezik skoraj tuj in marsikateri izraz ji je sedaj zazvenel na uho, ki ji je bil že izginil iz spomina. Da bi bila nejevoljna zaradi tega, ne smemo trditi.

Deklica je bila lepa, jako lepa, in ako je ne opišemo natančneje, opuščamo to samo zategadelj, ker popisa ne moremo popolno zvršiti. Omenimo naj le, da je bila tanke, srednje rasti in je imela temne lase in prav take oči. A vse na njej je bilo še sila mladostno, skoraj otročje.

»Ali razumete vso to slovenščino?« vpraša po tihem koncipist Ruda svojo sosedinjo izza razpete pahljače.

»Ne vse,« smehlja se Milica, »pozabila sem že mnogo.«

»Oh, saj se tudi več učili ne boste!«

»Zakaj ne?«

Ruda se je samosvestno smehljal.

»Ker treba ni!« šepeta potem.

Deklici ni ugajal ta razgovor, zato je molčala. Jezilo jo je nekaj v vedenju Rudovem in tudi zadnja opazka, iz katere je odmeval zaničljiv naglas.

Notar je govoril sedaj o hipotezi o končnem zrušenju svetov in preosnovi v raztezno tekočo tvarino in o začetku novega krogotoka njihovega.

Nekoliko poslušalcev je mislilo le na bližnjo tombolo, nekaj jih je zevalo, kaplan pa je nemirno drsal z nogo po umazanih tleh.

»To je pa odveč, to je pa odveč!« zamrmral je proti sosedi.

»Meni se tudi vidi! Sedaj naj bi se tombola pričela!« vzdihnila je usnjarica.

»To je nejevera!« nadaljeval je gospod Anton.

Koren mu stopi za hrbet.

»Kaj se huduješ, prijatelj?« vprašal je porogljivo.

»To je liberalizem! Daleč smo prišli s čitalnico!« huduje se polglasno kaplan.

»Ne boj se, prijatelj! Le poglej jih po dvorani! Se je li katera tvojih ovčic pohujšala? Imenuj jo, pokaži jo!«

Gospod Anton nehote obrne svoj pogled po poslušalcih. Povsod je videl dolgočasne obraze, s katerih je odsevala le jasna želja, da bi bil kmalu konec temu učenemu govoru.

»No, pa lahko bi se! A kaj to? V čitalnici se kaj takega ne spodobí. Sploh – čemu to predavanje?«

V Korenu se je vzbudil duh zanikanja, opozicije. Sam sicer ni bil vesel notarjevega predavanja ali katerega koli – pa sedaj, ko se je njegov nekdanji kolega in prijatelj Anton oglasil proti, sedaj je bil za.

»Ljudje naj se učijo! Treba nam je več omike, inteligence med narodom. Kaj hočemo brez teh?«

Šepetala sta vse to med seboj, da drugi niti besedice niso razumeli; samo na koncu je Koren glasneje govoril.

»St! St!« čulo se je od strani.

Lovšev Boštjan je bil zopet vstopil, vedoč, da mora biti kmalu konec govoru, in se je v svoji lastnosti kot čitalnični odbornik prijel pravice, pozvati šepetalca k redu.

A sedaj je v resnici končal notar. Vedelo se ni, velja li gromovito ploskanje in odobravanje predavanju ali končanju; vsem pa je sevala zadovoljnost z lica. Edini gospod Anton je vstal z nejevoljnim obrazom ter šel na drugo stran v gostilniške sobe.

Spredaj pri prvih sedežih pa je vstal koncipist pl. Ruda, nastavil svoj binokel in ošabno gledal po občinstvu. Sodnik se mu je pridružil ter govoril nekoliko besedic s Hrastovo gospo.

»Čigava je ona gospodična – tam doli pri oknu, z belo rožico v laseh?« vprašal ga je Ruda.

»To je dacarjeva hčerka!«

Ruda je zategnil ustna, a vendar je še enkrat pogledal tja, kjer se mu je zdelo, da je tudi tam vzbudil pozornost.

Pevci so zopet nastopili in peli »Rožico«.

S tem je bilo delo na odru končano in pričela se je tombola. V dvorani so stale v malo trenutkih mize, prodajalci tablic so hiteli od enega do drugega ter z raznimi dovtipi ponujali svoje blago.

»Pri Boletu boš pa ti prodajal!« dejal je Lovšev Boštjan Korenu ter mu stisnil celo kopo tablic v roke. »Ti si že znan z njima!«

Korenu je bilo to po volji. Bole je mnogo kupil ter velel hčeri:

»Le izberi, Milica!«

»Oh, jaz imam srečno roko!« hitel je Ruda ter vlekel Korenu karte iz rok in jih pokladal na mizo.

»Jaz bi vam pa svetoval, da si sami izberete liste!« omenil je prodajalec živo.

»Zakaj?« vpraša deklica smehljaje.

»Da si boste sami odgovorni za srečo in nesrečo!«

»Ali pa vi, ker mi take liste ponujate!« vzklikne Milica vesela.

»Oh, jaz sem pa tu le – nekaka usoda,« zavrne Koren.

»Torej boste vendarle vi odgovorni za srečo mojo.«

»Haha, izvrstno, gospodična!« zakliče Ruda vmes. »Pa pustite to odgovornost meni.«

»Ne, ne,« reče deklica polresno, »ta usoda – gospod Koren naj odloči!«

Ta je položil več listov pred njo. Sam ni opazil, da se mu je roka nekoliko tresla.

»Semkaj, semkaj, gospod notar!« klical je Bole ter porinil pristopivšemu stol. »Per aspera ad astra – to je lepo, da ste nekaj novega uvedli v naše veselice – mi potrebujemo prenovljenja in presnovljenja – ali kako pač poje Gregorčič?«

»Hvala Bogu, da ga čitaš; – sedaj boš pač včasih tudi ti kaj novega citiral,« smeje se doktor Hrast.

»Tako, če želiš! Kadar bom tebe ali pa tvojega častitega kolego, gospoda notarja Koprivca, videl v družbi s kako stranko, klical bom z Gregorčičem: ›Gorje ti, ubogi kmet, gorje!‹«

»Pustiva ga v miru, gospod notar,« zavrne s smehom Hrast, »nocoj se ni varno pričkat s prijateljem Boletom.«

Soproga Hrastova je povprašala po vzroku glasnega smeha, pa vtem je Bole že vabil gospoda Antona k mizi. Ta je bil malo v zadregi; hotel je sesti k družbi, katera se je bila zbrala pri sosednji mizi okrog debele usnjarice. In ko se je ozrl po gospodi okrog Boleta, rastla je njegova zadrega; gosposke ženske družbe ni bil vajen in tu je videl prvič do sedaj neznano mu gospodično.

»Hvala, hvala,« hitel je in pogostoma se priklanjal, »saj sami nimate prostora.«

»Oh, le sedite brez strahu! Ko boste enkrat – župnik ali dekan – no, potem bo že malo sila; sedaj pa brez skrbi!«

Gospod kaplan si ni znal pomagati; še en pot se je ozrl nazaj k družbi, h kateri se je bil prej namenil, a vtem je prisedel k Boletu.

»To je moja hči Milica,« predstavljal je graščak.

Gospod Anton je vnovič vstal ter se malo okorno priklonil mladi deklici.

»Slabo vreme imamo; snega, snega – preveč,« dejal je potem, obrnivši se h graščaku.

»Da, da,« namuznil se je ta, »in vrhu tega nam še gospod notar tu predava in pripoveduje, kako bo mrzlo na naši zemlji, kadar se – hvala Bogu, da šele čez tisoč in tisoč let – naše sonce ohladi.«

»Hm!« mrmral je kaplan. »To so nevarne hipoteze!«

»Nevarne? Zakaj nevarne?« oglesi se levi sosed duhovnikov, notar Koprivec.

»Jaz tega tudi ne razumem!« smeje se Bole. »Čez tisoč let nas ne bo več zeblo.«

Vsi so se smejali, celo gospod Anton se ni mogel ubraniti veselosti. Toda le za trenutek.

»Zeblo vas ne bo – a peklo vas bo morebiti,« dejal je s kratkim posmehom.

Hrast je z nogo dregal graščaka pod mizo; pa to bi ne bilo ustavilo njegove hudomušnosti, da ni zopet pristopil Koren s svojimi kartami.

»Oh, Anton, ti še nimaš listkov! Le naglo izberi!«

Kaplan in drugi so zopet segli po tablicah in v kratkem je koncipient poprodal vse.

»Glej ga, gospoda Antona, nocoj smo pa menda preslabi!« šepnila je pri sosednji mizi usnjarica svojemu možu na uho.

Ta ni imel časa do odgovora, kajti rediteljjev zvonec je že nanznanjal začetek tombole in za glasnim vriščem v dvorani je nastala občā tihota in pozornost, katera je vladala skoraj do konca igre. Le tu in tam se je kak burkež oglasil z napovedovanjem že oddanega dobitka ali pa po dvakrat ali trikrat zahteval ponovljenje izžrebanih številok ter tako vzbujal občī smeh.

Igra je bila kmalu končana.

Pri Boletovi mizi je bil edini gospod Anton srečen. Dobil je staro, lepo majoliko, katero je bila darovala Hrastova soproga tomboli. Postal je jako dobre volje in z notarjem se pogovarjal o političnem položaju, ne da bi eden ali drugi iskal prepira.

»Vaša usoda je slaba!« dejal je pl. Ruda svoji sosedinji ter ji pomagal spravljati karte. »Zakaj niste mene ubogali?«

»Saj ste vi celo zase slabo skrbeli!« draži ga Milica.

»Ker sem vam sreče želel,« hotel je zavrnuti koncipist, a družba je vstajala, ker so prirejevali prostor za ples.

Korena ni bilo blizu. Želel je ves čas, da bi Milica nekaj dobila pri tomboli, in jezilo ga je, da so drugi pobrali dobitke. Sedaj bi bil rad pristopil k njeni mizi, pa rekel bi ji bil rad tudi nekaj pameznega, duhovitega; a vedel ni kaj. Naposled se mu je dozdevalo vse to – neumno, grozno neumno – najneumnejše pa njegovo ravnanje in ugibanje. Odšel je na drugo stran v krčmo ter prisedel k adjunktū, kateri se ves čas ni bil ločil od svojega piva.

»Se bo li sedaj plesalo?« vprašal je ta.

»Menda!«

Bole in Hrast sta prišla za njim. Hrastova soproga je ostala z Milico v dvorani, ker je bil graščak dovolil hčerki, da pleše, in še dokaj ubrani glasovi borjanske domače godbe so se čuli že od tam sem v zadnjo gostilniško sobo. Tudi sodnik, notar in gospod Anton so se pridružili prej imenovanim in pričel se je živahen

razgovor. Iz prednje sobe pa, kjer se je zbiralo nekoliko učiteljev in nekaj mladih sodnijskih pisarjev okrog Lovševega Boštjana, donelo je glasno petje; seveda le, kadar je godba ponehala, kajti pevci so bili tudi živahni plesalci.

»Čudno, da našega glavarja ni,« omenil je sodnik. »Sinoči je obljubil, da pride.«

»Odpeljal se je v mesto; in šele pozno proti večeru,« reče notar Koprivec.

»Oh! Morda bode vendar resnica, kar se že več časa govori.«

»Da ga pokličejo k vladi?« vpraša Hrast. »Vse je mogoče.«

»Tam potrebujejo ljudi, ki razumejo in pišejo slovenski,« nadaljuje notar.

»In naš glavar je Slovenec!« pristavi gospod Anton.

»Slovenec? Ha, ha, ha, kje si pa čul to bajko?« oglasi se z drugega konca mize koncipient Koren.

»Saj nam dopisuje vedno slovenski!« trdi kaplan.

»In to ti je že dovolj? Zato ga smeš že proglašati za Slovenca? In pa novi Medenov valpet, ki zna samo eno slovensko kletev in isto stokrat ponavlja, kadar hoče govoriti z dninarji in delavci – ta je po tvojem tudi Slovenec?«

»Hoho – gospod Koren, ne hudujte se! – In dubiis libertas – in tu imamo tako dvojbeno vprašanje!« smeje se Bole.

»Meni se ne vidi dvojbeno! Za Boga svetega, ste li že vsi tako ponižni in mehki in – kaj bi rekel, taki berači, da vas z neskončnim zadovoljstvom navdaja vsaka drobtinica, ki pade z bogataševe mize?«

»Sedaj bi pa skoraj mislil, da imate glavarja za bogataša glede slovenščine!« reče zaspano sodnijski adjunkt.

»O vi, vi ste pravi,« kliče Koren med občim smehom. »Semkaj v čitalnico zahajate, Slovenec ste rodom in Slovenca se imenujete

– a prej bo še poteklo dokaj vode, preden boste vi dali slovensko črko od sebe.«

»Vse pojde, vse! Le pretiravati ne smemo, prenageliti se ne smemo! Kamen do kamna – palača –« meni Bole ter pokliče natarico in naroči večerjo.

»Da, da, ko bi le hotel vsak vsaj en kamen položiti!« hiti koncipient.

»Pa z narodnostjo samo tudi še ni dovolj,« reče malo bolj potihoma gospod Anton.

»Oh, razumem, razumem – tebi je najprej za – vero!«

»Brez vere pogine tudi naša narodnost – o tem sem prepričan.«

»Dobro, dobro! Da, tebi je vera namen in narodnost deloma sredstvo, deloma pa – šport!«

»Tebi pa je narodnost vse: – sredstvo, namen in šport! Vere pa ne potrebuješ,« posmehuje se kaplan.

»Stojta, stojta gospoda! Omne nimium – – –«

»Gospod Koren je pa grozen – radikalec,« ustavi sodnik Boleta.

»Pojdiva rajši plesat, gospod Koren!« sili notar.

»Za narod, kajne?« vpraša adjunkt zaspano.

»Oh, jaz bi vam že resnico povedal, gospoda! Pa ta čas pač pride! Le potrpite!«

To rekši, izpije poln kozarec piva in vstane od mize. Odhaja je z notarjem.

»Glej ju, glej,« klical je adjunkt za njima, »sedaj gresta v resnici plesat – za narod!«

Koren ni odgovoril; zadovoljil se je z zaničljivim pogledom, s katerim je premeril vso smejočo se družbo, in povrnil se je s Koprivcem v dvorano. Tu so se zbirali pari za četvorko. Ruda je vodil Boletovo Milico po dvorani in Koren je takoj uvidel, da sta

že obljubljen za ta ples. Hrastova gospa je sedela še v gornjem kotu dvorane poleg davkarjeve soproge in tja je hitel koncipient. Doktorica še ni bila angažirana in je Korenu na njegovo prošnjo prijazno prikimala.

Plesali so kadriljo jako nerodno, kajti večina trških deklic in plesalcev ni poznala tega plesa. Lovšev Boštjan je bil tu reditelj ter je zapovedoval in vpil na vse grlo, in če mu ta ali oni ni po volji ubogal, prijel ga je tudi trdo za obe rami ter ga potisnil na pravo mesto. Vsi so bili že privajeni tega in zato ni bilo čutiti nobenega ugovora ali upora.

»Kako vam ugaja naša najnovejša krasotica?« vpraša doktorica plesalca svojega.

»Meni?« ponavlja ta razmišljeno. »Oh, dobro! Prijazna je videti!«

»Samo to?« sili gospa očitajoče.

»No, pa lepa je tudi – ako to želite, milostiva!«

Koren se je veselo smejal pri teh besedah.

»Vi ste grozen človek! Je li še kaj na svetu, kar bi vas moglo nekoliko zanimati? Saj niste vendar starec in slepi tudi niste, a če pride tako lepa, mlada in bogata deklica v našo družbo, pa – i kaj pa vendar mislite sedaj?«

»Ali me hočete oženiti, milostiva?«

»Ne, ne, vas gotovo ne. Tu bi bilo vse prizadevanje zastonj,« smeje se Hrastova gospa; »no, pa tukaj tega ne bo treba! Le glejte, novi naš koncipist bi vse premagal.«

Koren se je nehote ozrl po imenovanem in po njegovi plesalki. Stala sta na nasprotni strani, toda bolj v drugem koncu dvorane, oba v jako živem razgovoru.

Koncipient je raztegnil malo ustna kakor človek, ki hoče reči: »Kaj meni mar do tega!« ter plesal dalje po glasnem zapovedovanju

Boštjanovem. A ko je dospel zopet na svoj prostor, moral se je znova ozreti po Milici. Jezilo ga je sedaj nekaj; da Milica pleše z onim ošabnežem, da je prijazna z njim, da se sam ni obljubil z njo za ta ples, vse, vse ga je jezilo.

»O svojem potovanju mi še niste ničesar povedali,« omenila je doktorica.

Koren ji začne na kratko pripovedovati, kaj je počel v dnevih svojega dopusta; pa bili so že v zadnjem delu kadrilje, v katerega je vpletel Lovšev Boštjan vedno kake nove podobe.

»Double chaine!« vpil je sedaj in po trikratnem nesrečnem poskusu šlo je vse v redu. Pri menjanju se je sešel Koren z Milico.

»Oh, usoda, usoda!« vzklíknila je deklica. »Vi mi niste prinesli sreče!«

»In vendar sem vam jo želel iz vsega srca!«

Rekel je to tako gorko, da se je skoraj sam prestrašil.

Tudi deklica je za trenutek uprla vanj svoj pogled. Zardela sta oba.

»Nesrečna usoda ste –« hitela je ona malo v zadregi ter povedala oči.

A vtem ji je že drug plesalec ponudil roko.

Po kadrilji sta šli dami tudi h gospodom v tretjo sobo; spremljal ju je pl. Ruda. Graščak je silil domov, češ kaj bo rekla žena, ki je bila ostala sama doma; pa še migrena jo je baje mučila.

»Oh, to ne gre, to ne gre! Kdo bo sedaj odhajal? Do novega leta moraš ostati!« silil je Hrast.

»Oh, da, da! Samo malo naj še plešem!« prosila je hčerka. In graščak ni bil trdega srca. Tudi je sam rad ostajal v družbi. Do polnoči pa tudi ni bilo več dolgo.

»Pazite, kdo vam bode prvi ob novem letu čestital!« šepne Hrast Milici na uho.

»Zakaj? Je li to pomenljivo?«

»Seveda! Dotičnik se gotovo zanima za vas!«

»Oh, pojdite, pojdite, ljubi doktor!«

»Jaz bom izkušal biti prvi!«

»Jako ljubeznivo, a jaz vas zatožim vaši soprogi haha! Oh – ne, ne! Ne bom vas ne! Le bodite prvi, ako ima to kaj pomeniti.«

Njene temne oči so bile segle pri teh besedah mimo Rude, ki se je igral še vedno z njeno pahljačo ter izkušal ujeti včasih kak pogled od nje.

Šli so znova plesat in sedaj je bil tudi Koren že tako pogumen, da je večkrat plesal z Milico. Zabaval jo je s tem, da ji je pripovedoval o svojih dijaških letih in o vseučiliških burkah, celo o zadnjem potovanju in o svojem domu ji je pravil. Govoril je suho in v kratkih stavkih – brez ognja in brez barv – a vendar ga je deklica pazno poslušala. Vračala mu je z dogodki iz odgojevališča, v katerem je več let prebila, s pripovedovanjem onih vsakdanjih, nedolžnih in vendar humorja polnih spletk in zvijač, kakor se uganjajo po takih zavodih.

Ruda pa se je lotil dacarjeve hčerke, pri kateri je bil takoj zapazil, da hoče koketirati z njim.

Zdajci pa zapoje na odru za zaveso steklen zvon; počasi, skoraj slovesno so doneli njegovi udarci preko plesalcev. Bilo je polnoči in staro leto končano.

»Veselo novo leto!« vzkliknil je gorko Koren in podal Milici roko.

»Veselo novo leto!« zavrnila je Milica in stisnila sta si s smehom roki kakor dva znanca.

»Oh, prepozno, prepozno!« zaklical je poleg njega dr. Hrast, ki je prisopihal od druge strani.

Sedaj šele se je domislila deklica njegovih prejšnjih besed in kri ji je silila v lice.

»Prav se vam je zgodilo, gospod doktor, zakaj ne pazite bolje?«

»In kdo je bil moj srečni tekmeč? Morebiti Koren?« dražil je Hrast.

»Le uganite ga!« zavrnila je Milica in hitela Hrastovi soprogi naproti želet ji srečno novo leto. Tudi pl. Ruda je sedaj pritekel.

Kmalu po polnoči so se začeli razhajati. Gospod Anton se je bil že dosti prej poslovil, sedaj pa sta odšla Boletova in Hrastova in večina drugih oženjenih. Dvorana se je polagoma izpraznila, a v krčmi je bilo tem več gostov. Pevci so zasedli veliko mizo in v gostem tobakovem dimu, kateri je polnil vse sobe, in pri brljavih petrolejevih svetilkah bilo je kmalu težko spoznavati posamične osebe. Glasen vrišč in šunder je vladal povsod in vsak trenutek je zadonela iz njega vesela pesem domačega zbora.

Tretje poglavje

Predpust se je že bližal svojemu koncu, ko so odličnejše Borjane iznenadila nekega jutra na debel rožnat papir tiskana vabila k večerni zabavi pri graščaku Medenu. Fant, ki jih je raznašal, ni imel livreje, bil je navaden vrtnikov pomagač, in je, oddavši omejnjeni listič, rad malo postal, češ morda bo tudi zanj kaj odletelo; a vabila so bila tem elegantnejša ter so v običajnem slogu nemški naznanjala, da se »Meden in njegova soproga čestita z vabilom k soiree dansante«.

»Kaj vraga!« vzkliknil je dr. Hrast, prebravši dotični listič, katerega mu je bil prinesel sel v pisarno.

Koren je pri tem vstopil ter nosil enako pismo v roki.

»Ste li tudi vi povabljeni?« vpraša ga šef.

»Tudi! Pa kaj to pomeni?«

»Ne vem; toda nekaj novega je to vsekako!«

Koren je skrivnostno zmajal z glavo.

»Kaj ugiblujete?« dejal je doktor radovedno.

»Dozdeva se mi, da sem uganil,« zavrne koncipient s smehom.

»Ali ne veste, da bomo imeli kmalu volitve? To je vse ad cap-tandam – – oh, jaz poznam take ptičke!«

Hrast se je nasmehnil.

»Mogoče,« pritrnil je onemu, »a tja moramo vsekako.«

»Jaz ne!« dejal je odločno Koren.

»Kako? Zakaj ne?«

»Ker v nemškutarjevo hišo ne zahajam!«

»A s tem zabavnim večerom vendar politika nima opravila!«

»Jaz trdim, da je tako! In ko bi tudi ne bilo – saj vendar poznate moja načela?«

»Svobodno! A jaz bi mislil, da je prav z našega stališča ume-
stno, udeležiti se te veselice – in čim več nas bo tam, tem bolje –
toda – kakor vam je drago; Boletovih in drugih se nadejam!«

Doktor je govoril to brez posebnega namena ter pregledoval
akte pred seboj. Tudi Koren se je obrnil, da odide. A ko je čul ime-
novati Boletove, zastala mu je noga; hotel je še nekaj povprašati,
pa po kratkem premisleku je odšel.

Zunaj v svoji sobi je še enkrat razganil vabilo in čital polglasno
dan in uro napovedane veselice.

»Na pustno nedeljo torej!« šepnil je in položil rožnati listič v
svojo miznico.

Nepričakovana vest o veselici pri Medenovih se je bliskoma
razširila po trgu. V stalni krčmi uradnikov, kamor je zahajal tudi
Koren, nocoj ni bilo o drugem govora, in ker so bili vsi pova-
bljeni, čulo se je tudi le laskavo odobravanje te nove Medenove
misli. Celo podrobnosti pričakovanega zabavnega večera so bile
že znane. Tako je poštar vedel, da je Meden naročil vojaško godbo
in dve imenitni kuharici iz mesta. Tudi o plzenskem pivu in ren-
skem vinu in naposled o šampanjcu se je govorilo. Zadovoljnost
je vladala povsod, le eno vprašanje ljudem ni dalo mirovati, na-
mreč: »Kaj to pomeni? Čemu to?«

In tu je bil vsem dan dušek, da navzlic težko pričakovani zabavi in poleg svoje zadovoljnosti izpuste nekoliko zlobnih ali zlovoljnih opazk.

»Radoveden sem, bo li kaj oficirjev iz mesta –« šepnil je davkarski nadzornik sosedu pl. Rudi na uho.

Ta ni spremenil lica, kakor bi ne razumel, kaj tiči za to opombo.

»Lepo bi bilo; potem oblečem tudi jaz svojo uniformo.«

»Ste li rezervni častnik?« vpraša adjunkt.

»Seveda, pri dragoncih!« zavrne oni samozavestno.

»Meden vendar ni tako – umazan in skop, kakor pripovedujejo!« omenja sodnik.

»Bodemo videli!« hiti notar Koprivec, ki je bil v vseh stvareh nekoliko skeptičen.

Tako so besedovali ves večer.

Koren je molče sedel poleg in pušil smotko.

»Ali vi niste povabljeni?« vprašal ga je potihoma poštar.

»Da, da – tudi!«

»Oh!«

»Se vam li to dozdeva čudno?«

»O ne, ne! Pa le – ker tako tiho tu sedite!«

»Plesal vendar ne bom že prej od veselja, ako me kakšen Meden povabi na obed?«

Poštar je umolknil, kajti bil je jako miroljuben mož ter se je največ prepiral s svojimi hlapci.

»Oh, gospod pl. Ruda – vi boste pa zopet Boletovo krasotico vzeli v izključivo posest!« šalil se je sodnik.

»Kotiljon je že moj in prva kadrilja! Danes sem bil na Drenovem,« kričal je oni. Nehote je uprl svoj pogled ob dolgi mizi tja v drugi konec, kjer je sedel Koren.

Ta je grizel konec smotke in iskal vžigalic, katere je bil adjunkt predse postavil in jih mehanično prebiral.

»Čestitam!« dejal je sodnik.

»Ko bi ne bila tako mlada!« omenil je adjunkt.

»Zakaj? Gospod koncipist še lahko čaka!« oglasil se je Koprivec.

Iz vseh opazk pa je vsak lahko čutil porogljiv naglas – edini koncipist menda ne.

Sredi pogovora je nekdo predlagal, da se napravi tarok in kmalu potem so začeli nekateri igrati. Adjunkt pa se je šalil s točajko in Koren mu je pomagal.

Bilo je že blizu polnoči, ko sta se Koren in notar Koprivec vračala domov. Stanovala sta v isti hiši.

»To vam je gizdalin, ta koncipist,« omenil je Koren pred večnimi vrati.

»Pa jaz bi še stavil, da bo Boletov zet!« zavrne notar.

Iz Korenovih ust se je izvil kratek, hripav glas, ki ni bil ne smeh ne beseda, niti pritrjujoč niti odrekujoč.

»Kaj menite?« vprašal je notar in globoko zazeval.

»Jaz – nič! Mrzlo je!«

Vtem je zapiral koncipient večna vrata.

»Ali pojdete k Medenu?« opomnil je Koprivec na stopnicah.

»Ne vem!«

»To se pravi, da pridete!«

Ločila sta se na temnem mostovžu in odšla vsak v svojo sobo.

Na pustno nedeljo zvečer je bilo živahno gibanje na gladki, debelo s snegom pokriti cesti, katera je tekla iz Borja do četrte ure oddaljenega Medenovega gradiča. Vsak trenutek so pridrdrale

odprte sani in tenak glas kraguljcev, ki so viseli ob konjih, razlegal se je daleč po raztegnjeni dolini. Trije, štirje vozniki, kolikor jih je premogel trg, imeli so nocoj dovolj posla, kajti nihče ni hotel peš priti, in ako so trije ali štirje seli na voz, tudi račun voznikov ni bil velik za posameznika. Okrajni glavar in njegova soproga sta se peljala skupaj, in ko se je voznik zopet vrnil, naložil je pri čitalnični krčmi sodnika, adjunkta, notarja in pl. Rudo. Prav ko so že konji potegnili sani, prisopihal je Koren.

»Jaz sem že mislil, da vas ne bo!« klical je Koprivec. Koncipient je naglo sedel poleg voznika; na drugi strani pa se je tiščal notar. Oni trije so balansirali zadaj.

Po kratki vožnji so ugledali pred seboj razsvetljena okna Medenovega gradiča, in ko je ustavil voznik svoja konjiča pred velikimi vrati, pritekel je hlapec pomagat gospodom s sani. Dva druga pa sta svetila z baklami. Nekoliko korakov proč je stala cela gneča gledalcev, domačih hlapcev in deklin, kateri so si šepetali razne opazke o prihajajočih ter klopotali z zobmi ob hudem mrazu. Po veži in po stopnicah je bilo vse zeleno. Oboki so bili prepreženi s smrečjem, ob straneh so stala drevesa iz cvetličnjaka in v vsakem ovinku je brlela svetilnica. Zgoraj v prvem nadstropju na mostovžu je pričakoval graščak Meden svoje goste, opravljen v frak in na rokah rumene rokavice in pokrit z visokim svilenim cilindrom. Mož je bil že malo starikav, dokaj trebušnat in debeli vrat mu je silil izza ozkega, trdega vratnika. Z nenaravnimi pokloni je pozdravljal prišlece in jim stiskal roke; govoril je malo in tem urneje hodil prihajajočim gostom odpirat vrata v sobo, kjer jih je sredi došlih gosa pričakovala in pozdravljala njegova soproga.

»Prosim, prosim, gospod sodnik,« hitel je Meden in gnal ogovorjenega k vratom; adjunkt in koncipistu je stisnil roki, Korena in notarja pa le površno, a vendar prijazno pozdravil. V sobi je

bilo še malo gostov, največ uradnikov iz Borja; pa kmalu so se sobe polnile. Prišlo je tudi nekoliko gospodov iz mesta, med njimi trije oficirji. Tudi Bole s svojo soprogo in Milico se je pripeljal. Družba je bila sila raznovrstna ali raznobarvna in zato iz početka tudi živahna zabava ni mogla prodreti. Vse je le bolj šepetalno in boljši znanci so se stiskali skupaj. Gospe so zlasti ogledovale graščakinjo, soprogo Medenovo. Bila je opravljena v težak, siv brokat in sem ter tja je nosila po krilu pripete šopke svežih sneguljčic. Ta oprava je čudno pristajala njenim svetlim, plavim lasem, a prav, ker se je videlo vse bolj enotno in skromno, vplivala je celota zmagoslavno na gledalca.

Sedaj se je pripeljal tudi doktor Hrast s soprogo svojo. Elza, Medenova soproga, pozdravila je oba jako prijazno in doktorju tudi stisnila roko. Boletova in Hrastova družina je zasedla kot v dvorani poleg sobe, kjer je sprejemala graščakinja goste; poleg njih na nizkem odru pa so godci, vojaki, pripravljali gosli svoje.

»Nekoga menda še pričakujejo,« omenil je Bole, prišedši od druge strani h gospem.

»Koga vendar? Jaz skoraj nobenega znanca ne pogrešam in tujcev je tudi že nekoliko,« zavrne Hrast.

Vtem je prišumela Elza mimo.

Bila je lepa žena, lepša nego prej deklica, in ona mirna samosvest, katera je prej le včasih zasijala iz njenih modrih oči, razlita je bila preko bledega, polnega lica. Le oko je bilo nemirno.

»Baron Jablonski je obljubil, da pride nocoj,« dejala je, obrnivši se k Boleški, »čudim se, da ga tako dolgo ni; a mrzlo je in sneg, ta sneg – –.«

»Baron Jablonski?« ponavljal je Hrast, ki je stal poleg. Vprašal je to z vidnim čudenjem, a takoj mu je bilo žal, da je isto pokazal.

»Ste li že dolgo znani z njegovo rodbino?« omenila je Boleška, katera je bolje vedela prikriti čudenje svoje.

»Obiskal nas je pred kratkim in tudi midva sva bila že v Grobljah pri njem.«

Hrast je pri teh besedah začel gledati po dvorani; spomnil se je nehote Korena in pogovora z njim o priliki, ko sta prejela povabilo na ples k Medenovim.

V prvi sobi se je gnetlo nekoliko oseb in Elza se je ozrla tja.

»A, tu bode! Res je,« dejala je skoraj bolj naglo, nego je sama hotela, ter odšla novim gostom naproti.

Hrast je nekoliko potipal Boleta.

»To pa vendar nekaj pomeni, prijatelj! Jablonski in tukaj...«

Vtem je prišel Koren urno iz prve sobe mimo doktorja.

»Kaj sem vam pravil?« šepnil je potihoma, a vendar je bilo nekoliko srditosti v tem vprašanju.

»Kaj?« ponavljal je Hrast, čeprav je vedel, kaj misli Koren.

»Da je vse humbug, političen humbug, in mi smo okvir, statisti, klovni, bedaki...«

Bole se je glasno zasmel, da so celo gospe pozorne pogledale:

»Kaj vam je, gospod Koren?« vprašala je Milica in si s pahljačo zakrila pol obraza.

Da bi bil kdo drug stavil to vprašanje Korenu, gotov bi mu bil srdit odgovor; tudi sedaj se je v koncipientovih očeh posvetilo nekaj, blizu kakor »vi tega ne razumete«. Pa premagal se je. »Nič, nič!« dejal je naglo.

Sedaj se je tudi Hrast nasmehnil. To je pa mladega moža še bolj razburilo.

»No, če pač hočete vedeti« – povzel je zopet besedo, »povem vam pa lahko – saj se ne bojim nikogar. Vidite, gospodična, danes smo tu vsi – ščinkavci, vrabci – ali kar hočete – Meden in tisti

oholi baron grobeljski – ta dva pa stavita nocoj zanke neumnosti naši. Glejte, volitve so pred durmi in nocojšnji ples – vsa veselica, vse je le za to, da se pripravlja in gladi pot Medenu, nemškutarju Medenu.«

»Pst, pst! Ljubi moj Koren!« hitel je Hrast. – A oni je že odhajal.

»To je fantast,« dejal je resno Bole. »Pa pojdiva pozdravit barona! A, glej, zeta je tudi pripeljal s seboj!«

»Oh, ta ti je tepec!« šepnil je doktor.

»Pa zet Jablonskega – in to je nekaj!«

Baron jima je prihajal naproti, spremljal ga je Meden, kateri se je držal, kakor bi bil zrastel za celo ped. Jablonski je prijazno pozdravljal in odzdravljajal na vse strani, a lastni mu oholi izraz ni izginil z njegovega lica. Zet njegov pl. Gorski pa se je bil pridružil oficirjem ter od daleč ogledoval dame, sedeče ob dolgih stenah dvorane.

Ples se je kmalu pričel in veselica se je vršila po napovedanem sporedu. Iz početka ni bilo prave zabave; razni, po nekoliko jako različni elementi so se polagoma spojevali, skoraj težavno, a godba, izvrstno Medenovo vino in izborni bife pospeševali so dobro voljo.

Pl. Ruda je bil nocoj v zadregi. Prvo kadriljo je plesal z Boletovo hčerko in kotiljon je bil z njo gotov; a njega je zdaj mnogo bolj zanimala najkrasnejša gospa nocojšnjega večera – Elza. Tekmoval je pri njej z vsemi drugimi, zlasti s častniki, tako da je celo zaspani adjunkt zapazil spremembo ter sodniku razodel to novost – kakor se je izrazil.

»In vi, kaj pa vi?« vprašal ga je ta nagajivo.

»Oh – prestara, prestara!«

»Oh, vi ste lisjak!« smejal se je sodnik.

»Pa tisti – ki je grozdje ogledoval!« pristavi notar.

»Pivo je izvrstno!« mrmral je adjunkt ter odhajal k bifeju.

Celo Koren je polagoma pozabil prejšnjo jezo in čim bolj je začel Ruda zanemarjati Milico, tem bolj se je je lotil on.

»Ste se li že potolažili?« vprašala ga je med plesom.

»Ste me li razumeli prej?« – Deklica ni takoj odgovorila.

»Da govorim odkrito« – dejala je potem ter uprla pogled vanj, »nisem vas prav razumela. To vem, to je bilo videti, da se menda Medena in barona – bojite?« pristavila je s smehom.

»Bojim? Oh, ne, nikakor ne! Jaz se nikogar ne bojim – a te ljudi sovražim, iz vsega srca jih sovražim, in to plavolaso Nemko in vso to sodrgo – odpustite, jaz bi tudi ne bil prišel sem, ako –«

Tu se mu je strastni govor ustavil. Ponehal je bolj plesati ter postal s plesalko blizu sredi dvorane, krog nju pa so se vrteli drugi v burnem rajanju. »No – zakaj: »ako?« hitela je deklica.

Koncipientu je silila kri v lice. Bil je res pogumen, brezobziren mož, kateri je rad povedal vsakemu svoje in nikdar prikrival niti sovraštva niti prijateljstva bodisi komur koli; a sedaj vendar ni našel besede. Sam sebi je bil hotel utajiti, da je le zaradi Milice prišel k Medenovim, sedaj pa ga je ob njenem vprašanju nekaj sililo, da se ji izpove, a z druge strani ga je bilo zopet sram. Molčal je in spodbude iskal v njenih očeh. Toda deklica je menda instinktivno čutila, kaj se godi v njegovih mislih, in ozrla se ni nanj, niti ponovila svojega vprašanja.

Ko je pripeljal svojo plesalko nazaj k njeni materi, sedela je tam Elza.

»Oh, gospod doktor Koren,« dejala je jako prijazno ter mignila s pahljačo na prazni stol poleg sebe, »kako je to, da vas nikdar videti ni; drugi gospodje prihajajo k nam, a vi ste – kaj bi rekla – tako ponosni –«

Smehljala se je tako prijazno, obenem koketno, da Koren sprva ni vedel odgovora. Sedel je poleg nje – kajti Milico je bil odvel

že drug plesalec in Boleška se je zabavala z glavarjevo soprogo – ter izgovarjal se, koliko ima posla in malo časa.

»Seveda poleti – vaš krasni vrt – a pozimi – milostiva –«

»Pridite vendar na črno kavo; – nekateri gospodje nas obiskujejo!«

»Ako dovoljujete?«

»Vi se nocoj mnogo zanimate za to malo črnooko krasotico – haha, ljubi doktor, jaz imam izvrstno oko.«

Zakrila je pri teh besedah svoje lice s pahljačo proti drugim ter obrnila se na pol h koncipientu – zaupljivo in nebrižno kakor k staremu prijatelju.

Moral se je ozreti v njo, v njeno blede, lepo lice in na belo, polno ramo, s katero se ga je skoraj dotikala. Koren ni bil več mladenič; kadar je občeval z Milico, polastila se ga je sicer, kakor je sam čutil v veliko svojo nejevoljo, neka otročja, mladeniška okornost in bojazen; – tej ženi nasproti pa nikakor ne. Znan je bil že dolgo z njo, čeravno le bolj površno; govorilo se je mnogo o njej v trgu in povsod, kjer se je je kdo domislil; vse to pa je storilo, da se je zdela vsem zanimiva, a vendar je vsak mislil, da jo sme in more nadzirati. Tako tudi Koren. – Glede ženske lepote pa on tudi ni bil slep.

»Motite se, milostiva! – Hvaležen vam pa moram biti o vaši pozornosti –«

»Oh, ne tajite in tudi tako – zlobni ne bodite!« karala ga je Elza.

»Zloben? Nikakor ne, ampak odkritosrčen!«

Mahnila je nalahko s pahljačo proti njemu.

»Da bi bilo to, zaupali bi mi bolj; pa seveda, vi vsi v trgu nas gledate malo od strani in zlasti jaz, jaz sem marsikomu na poti. Ni li resnica?«

»Milostiva!«

»Tudi vi ste takšni! V meni gledate le Nemko, sovraženo in sovražno Nemko – le pritrdite mi, gospod Koren!«

Smehljala se je pri teh besedah, a koncipient je bil v silni zadregi.

Povsod drugod in vselej bi bil rekel »da!«, ako bi bil kdo drug to izjavil; morebiti Elzi sami bi bil pritrdil v drugih okolinostih. Sedaj pa je dihal tanki vonjavi parfum, s katerim je polnil zrak vsak migljaj njene pahljače, in pred seboj je videl krasno ženo.

»Vse to mi je znano! In zato, vedite, gospod Koren, zato se tudi bojim priti v vašo čitalnico. Kako bi me pač pogledali?«

»Saj ste že bili!« hiti on, vesel, da more spregovoriti besedo.

»Pa tedaj je bilo vse drugače! Tedaj še nisem bila soproga Medenova.«

»Pa vaš gospod soprog je vendar tudi prihajal!«

»Da, da, a sedaj sva oba menda drug zaradi drugega izgubila pravico prihajati k vam.«

Koncipient je zavrnil z roko.

»Ne, ne, dovolite, da izgovorim. Prej, prej ste se še veselili, ako se vam je kdo pridružil ob priliki čitalniških veselic, ko vas je bilo manj, ko še vsi uradniki niso hodili tja; sedaj pa izbirate – in prav tako – pa nekoliko tesnosrčni ste vendar!«

»Motite se, milostiva gospa,« dejal je Koren ognjeno, »le pridi-te, le stopite v naše društvo in uverili se boste, da so ti predsodki na vaši strani.«

Koncipist Ruda je v tem trenutku prihitel ter odvel Elzo k plesu.

»Bodemo videli!« dejala je še naglo in smehljaje svojemu sosedu.

Pri kotiljonu je stal Koren z drugimi gospodi ob vhodnih vratih ter gledal ples. Ko so volile dame, premišljeval je, bode li prišla

Milica ponj, in poleg nje domislil se je tudi Elze. Namesto običajnih papirnih redov delile so plesalke raznobarvne trakove. Koren je dolgo čakal, a nobene ni bilo k njemu, kajti tudi prej se sam ni bil mnogo pobrinil za ples. A prva je prišla Elza ter pripela mu s pomenljivim smehljajem bel trak na prsi.

»Bel!« omenil je on, položivši ji roko okoli pasu, ne da bi bil pomislil, kaj hoče s to opombo.

»Seveda! Rdečega vam bo prinesla ona črnooka. Saj to vendar želite?«

Ko se je obrnil k vratom, stala je Milica pred njim in mu res pripela rdeče znamenje. A sama je malo zardela pri tem delu. Plesala sta dvakrat po dvorani, a on ni našel besede. Molče jo je privel na njen prostor, molče priklonil se in odšel.

V sobi, kjer so starejši gospodje kvartali in kadili, srečal ga je Hrast.

»Ste li še tukaj, dragi moj Kato?« šalil se je doktor. »Jaz sem mislil, da ste že zdavnaj ubežali nevarnim zankam in zapletkam – političnim namreč! Haha! Druge so vam pa morebiti po volji?«

Danilo se je, ko so začele sani s trudnimi Medenovimi gosti dričati zopet proti trgu. Tudi naši znanci stisnili so se zopet, kakor ob prihodu, na sanke, samo Rude je zmanjkalo. Sedel je še gori pri oficirjih s pl. Gorskim vred in igral z njimi makao.

»Prijetno je bilo!« dejal je sodnik in zavil se tesno v svoj kožuh.

»Da, da, izvrstno pivo in _ šampanjec!« pritrdil je adjunkt.

Notar Koprivec je dlesknil z jezikom in vžigal smotko, katero je bil pri odhodu vzel s seboj.

Koren pa je sedel poleg voznika in molčal. Razni, neumljivi čuti so ga obhajali, in ko je zrl predse na belo, v jutranjem svitu blestečo planoto, po kateri je vstajala lahka, prozorna meglica, zdelo se mu je, da vidi še pred seboj razkošno podobo graščakinje,

in potem zopet se mu je vsiljeval spomin na Milico in njene temne oči in njen nedolžni, zaupljivi govor. Nehote je segel z roko na prsi, ima li še tam rdeči trak – a čutil je dva – in tu se mu je zdelo zopet, da mu zveni na uho zapeljivi glas: »Obiščite nas vendar!«

Zveneli pa so le tanki kraguljci na vratovih konjičev; na vzhodu se je žarilo nebo, z velikih topolovcev ob cesti pa so vstajale vrane v gostih tolpah in letale nad belo ravnino.

Četrto poglavje

Minilo je več tednov. Debeli sneg je bil že davno skopnel in cvetje, ki je lezlo polagoma iz mehkih tal po sončnih brdih krog Borja, oznanjevalo je pomlad. Davkarski nadzornik, ki je bil strasten hribolazec, prinesel je bil že zeleno bukovo vejico v svojo pisarno in gospod Anton, ki je rad zgodaj vstajal in ob jutranjem sprehodu molil svoj brevir, trdil je popoldne v čitalnični krčmi, kjer je pil navadno kozarec piva, da je čul že dvakrat kukavico.

»Ste li imeli mnogo denarja v žepu?« vprašala je krčmarica.

»Nič, prav nič!«

»To je slabo! Sedaj ga vse leto ne boste imeli!« trdila je ona.

»Oh, vem, da ne!« smejal se je kaplan.

V vsem življenju in kretanju v Borju ni bilo pesebne spremembe, edini pl. Ruda je bil nekega večera prinesel v krčmo vznemirjujočo vest, da je bil glavarjevo soprogo ob belem dnevu sredi trga napadel surov zločinec.

»Kaj, kaj, kako?« klical je sodnik, ki je sedel pri večerji, in celo zaspani adjunkt je odložil svojo smotko in strmел v koncipista.

Ruda pa je obenem položil revolver na mizo in trdil, da nikdar ne pojde več brez orožja iz hiše.

»A kaj se je zgodilo?« silil je sodnik.

»Glavarjeva soproga se je sprehajala s svojim pinčem po trgu, saj jo poznate, to ljubeznivo živalco, ki nikomur še ni žalega storila; in na trgu je ubogi pinček povohal v prodajalnico mesarjevo – saj ga poznate tudi tega suroveža – in ta zlobnež je vrgel nož za psičkom, da je komaj utekel. Glavarjeva gospa je omedlela zaradi tega napada verujte mi, gospoda, brez revolverja ne grem na ulico. To ljudstvo, to prebivalstvo je presurovo.«

»Pa to vendar ni napad na gospo!« omenil je sodnik.

»Surovost je, ako ni napad!« hudoval se je Ruda.

»Jaz bi tistega pinča tudi brcnil, ako bi se mi približal!« omenil je adjunkt in vžigal smotko.

»Lepa varnost je to!« reče porogljivo koncipist in trka ob svoj revolver.

»Položite tisto orožje v stran, dragi moj, potem bomo bolj varni, kajti meni se zdi, da je nabito,« posmehuje se adjunkt.

Drugi so se smejali in Ruda je, akoravno malo nejevoljen, ubogal in obesil revolver na steno.

»Ali bo glavarica morebiti tožila zaradi žaljenja časti?« vpraša notar z zlovoljnim naglasom.

»Časti svojega pinča!« pristavi Koren, ki je do sedaj mirno poslušal pogovor.

Ruda bi bil jezno zavrnil, ko bi ne bil sodnik preprečil daljšega zabavljanja z opombo:

»Stojte, gospodje! Nekaj novega, kaj pa bo z volitvami? Razpisane so in v štirih tednih jih imamo. Kdo bo kandidat?«

»Kje? Pri nas? Kandidatov dovolj, a kaj pomaga, ker ne volimo sami in ker ne moremo imeti svojega,« trdi davkarski nadzornik.

Ruda je ponosno gledal po družbi, notar Koprivec pa je povešil oči.

»Volite, kogar hočete, meni je enako! Volit tako ne pojdem!« odreže se adjunkt.

»Lep narodnjak!« vzklikne Koren.

»Eh, pojdite se solit, dragi moj, s svojim narodnjaštvom! Slovenska pisma napravljajte in slovenske vloge, dejansko, dejansko pokažite – ne pa s takimi puhlimi frazami,« ugovarja malo razdraženo sodni adjunkt.

»Da nam jih boste kar vračali, kajne?«

»Le poskusite!«

»Da bi vaju vrag! Že zopet sta si v laseh!« hitel je sodnik. »Govorita vendar enkrat mirno, pametno! No, tu prihaja še tretji – zdaj se bodo pa sprijeli!«

Zadnja opomba je veljala gospodu Antonu, ki je bil v tem trenutku vstopil. Prihajal je redkokrat zvečer in zato so ga pozdravljali nocoj vsi z glasnim čudenjem.

»Ej, kaj boste povpraševali,« zavračal je one in sedel poleg Korena ob konec mize. »Treba je vendar, da pozvem kaj novega – včasih; saj ste vsi polni novic, gospodje.«

»Aha, gospoda Antona že tišče – volitve!« smeje se adjunkt.

»Gotovo ste že izbrali kandidata?« hiti mladi duhovnik.

»Seveda! Naš gospod adjunkt ima največ upanja!« roga se Koren.

»Tiho, tiho! Nič zabavljanja!« oglasi se sodnik. »Dobro, da ste prišli, gospod Anton! Jaz bi v resnici želel, da se zgovorimo o kandidatu – brez šale, gospodje, stvar je resna in zadnjo besedo imamo mi; zakaj bi torej ne govorili?«

»Pametna je taka, gospod sodnik,« pritrjuje kaplan, »naš trg je velik in bo odločeval glede večine, ako postopamo složno. Izberimo si svojega moža in naznanimo ga osrednjemu odboru; saj nas ne sme prezirati!«

»Tudi jaz tako sodim, gospodje! Toda z vlado je treba nekoliko dogovora,« omeni pl. Ruda.

»Aha!« ogласi se Koren. Edini adjunkt se mu je malo namuznil, drugi pa so se vedli, kakor bi ne bili čuli tega vzklika.

»Jaz bi dejal, da pride to pozneje, gospod koncipist!« oporeka notar.

»Kakor vam drago!« odgovori oni zbadljivo in potegne rame kvišku.

»To ni naša stvar! O tem naj ukrene osrednji odbor, gospodje!« povzame zopet sodnik besedo. »Oglejmo se malo okoli! – Koga bomo kandidirali? Drugod nam ni treba iskati, jaz bi dejal, da se tudi pri nas še kdo najde, ki bi nas v deželnem zboru pošteno zastopal. Tu nam je treba novih cest, novo šolo bomo zidali in povodnji, povodnji tam doli v drenovski dolini bo treba zabraniti. In naposled – ne pozabite železnice! Deželni zbor bo imel važno besedo o nji, torej pazimo, da dobimo zastopnika, ki pozna naše razmere.«

Koren je pod mizo drezal z nogo soseda svojega, gospoda Antona. Vsi so čutili, da so sodnikove besede nekakšen kandidatski govor, a misel na to jih ni mogla ogreti.

»Pa liberalec ne sme biti!« vzklikne kaplan.

»Sedaj smo vsi klerikalni, ljubi moj!« smeje se adjunkt.

»In naroden, odločno naroden mora biti!« ogласi se Koren.

»Sedaj smo vsi narodni!« pristavi zopet adjunkt.

Razen Korena in kaplana se je smejala vsa družba.

»Kandidirajte vi, gospod sodnik!« omeni davkarski nadzornik, ko je bila veselost nekoliko ponehala.

»Oh, kaj pa mislite! Časa ni, časa, in kaj bom jaz?« A govoril je to tako, da so vsi čutili, da ne odbija onega predloga.

»Ali pa gospod notar!« nadaljeval je nadzornik hladnokrvno.

»Haha!« oglasil se je Koprivec s posiljenim smehom, kateri ni dejal niti »da« niti »ne«.

»Gospodje, jaz se čudim, da se ne spominjate moža, kateremu vendar gre v prvi vrsti poslanstvo našega okraja,« vzklikne zdajci Koren. »Ste li pozabili doktorja Hrasta? Jaz vsaj ne vem sposobnejšega poslanca za nas! Ali ve kdo boljšega?«

»Ne vem, kako bo z njim,« reče sodnik, »pri nas pač, pri nas – toda drugod se mu bodo ustavljali.«

»Duhovščina se ga bo branila,« pritrди gospod Anton, »preliberalen je!«

»In malo preradikalen!« pravi Ruda.

»A, tako! Potem pa volite glavarjevega pinča, ki reprezentira javno varnost – ali pa tebe, dragi Anton moj! Živel!«

»Živel gospod Anton!« pritrди adjunkt in privzdigne svojo čašo.

Kaplan ni bil razžaljen.

»Kaj bi bil jaz slab kandidat?« klical je med glasnim smehom drugih. »Toda, stojte, gospodje, jaz vem boljšega. Radoveden sem, kaj porečete o njem. Tudi on pozna naše razmere, kakor mi, in jaz stavim, da ga bodo vsi tržani radovoljno sprejeli!«

»Kdo, kdo je to?« klical je ves krog.

»Meden, graščak Meden!«

Učinek teh besed je bil skoraj dramatičen. Sodnik in notar sta plašno in strmeč pogledala govornika, adjunkt se je glasno zakrohotal in davkarski nadzornik je tako naglo segel po svojem kozarcu, da ga je prevrnil in izlil pivo po mizi. Koren pa je planil kvišku ter zagrabil soseda Antona za ramo. Edini Ruda je mirno kadil svojo cigareto, kakor bi mu ta kaplanova misel ne bila nova.

»Meden! Si li z uma – kaj-li?« vpil je Koren. »To je nemškutar, najodličnejši nemškutar v trgu, in – in –«

Hotel je pristaviti: – »njegova žena« – a umolknil je zadnji hip.

»Kdo pravi, da je nemškutar?« ugovarja kaplan. »Ali ne prihaja v našo čitalnico? Seveda ne vselej, pa tega ne more nihče zahtevati. A kadar more, pa pride!«

»Ta prekleta čitalnica! Torej ta bo še legitimacija vsakemu, kar se tiče narodne zavesti – kdor je le enkrat vtaknil svoj nos vanjo? Oj, prijatelj – s tem kandidatom se pojdi solit! Dokler bom jaz v Borju le še z mezincem migal, toliko časa ne bomo volili nemškutarjev!«

»A jaz trdim, da je Meden naroden!«

»Ako se je nocoj prelevil! Ne, ne, ljubi moj kolega, pusti take burke!«

»Jaz govorim resno, gospodje. Meden bo pristopil narodnemu klubu in – duhovščina je tudi zanj!«

»Vlada se mu gotovo ne bo protivila!« reče oblastno Ruda.

»Torej imamo tu že – dognano stvar! Oh, stojte, gospodje, preko nas ne boste hodili!«

Pri teh besedah je koncipient srdito trkal s kozarcem ob mizo.

»Jaz tudi mislim, da to ne gre kar tako – brez nas!« oglasi se notar. »Treba bo vendar sklicati volilni shod!«

»Le skličite ga!« posmehuje se Anton.

»Meni je Meden – kakor kakšen drug,« reče sodnik, »a pravilno bo vendar vprašati volivce, tržne.«

»Saj jih bomo!« kliče Koren.

»To bo izvrstno! Malo zabave vendar! Haha!« oglasi se adjunkt. Radoveden sem, kakšen bo kandidatski govor Medenov!«

»Vse za vero, dom in cesarja, bo dejal in dovolj bo! Oj, le počakaj, dragi prijatelj Antonius, jaz ti že zmedem spletko tvojo. Naših tržanov še ne poznaš! Kako lepo ste to izumili in gospod koncipist tudi ve nekaj o tem. – Ali ne?«

»To je vendar naša dolžnost, gospod Koren!« omenjal je pl. Ruda samozavestno.

Navzlic perečemu vprašanju vendar zabava ni mogla več v tok. Vsi so postali jako redkobesedni. Prvi je vstal Koren in z njim vred notar Koprivec in oba sta se hladno poslovila pri družbi.

»Jaz sem že slutil, da nekaj nameravajo! Zadnjič na plesu pri Medenovih sem vam omenil nekoliko o tem. O, to so lisjaki! Hrasta se boje in ga hočejo izpodriniti in zato se povezuje ta kaplan z nemškutarji in na drugi strani z našo skrivnostno, nepreračunljivo vlado!« šepetal je Koren zunaj na cesti.

»Da, da,« odgovarjal je notar. Korakala sta po trgu proti Hrastovemu stanovanju.

»In vsak bi bil rad – kandidat!« reče vnovič Koren.

»Haha!« Notarjev posmeh je bil zopet takšen kakor prej v krčmi, ko mu je nadzornik ponujal poslanstvo.

»Hrasta se boje! To je gotovo! Pa ne zaradi liberalstva, saj dobro vedo, da je to votel strah, katerega tudi zunaj nič ni. In kaplan tako ve, da hodi naš doktor tolikokrat v cerkev kakor kakšen drug tržan; ta je bosa – z liberalstvom! Ugovori prihajajo od drugod – oh, jaz poznam naše razmere – vedite, dragi, naši krapji se boje ščuke in doktor Hrast bi bil taka ščuka med našimi poslanci. Od tod izvirajo tudi vsi ugovori! Oh, ubogi rod slovenski! Kadar si bomo malo oddahnili od pritiska trde nemške pete, tiščala nas bo pa svoja domača samoljubnost, lenoba in zavist in ona grozna domišljavost – češ saj ga ni boljšega od mene! In tako nimamo nič višjih vzorov, narodnost je le sredstvo, namen pa svoja korist. Pa vsi ti naši gospodje? Le pogledjte jih! Sodnik bi bil rad kandidat – pa je li naroden? In kaplan? Naroden je, pa danes mu ni za narodnost, nego da prodre njegova stranka! In Meden? V štirinajstih dneh bo mož tako proslavljen, kakor bi bil sam slovenski rešenik,

in vam ne more slovenskega stavka pravilno napisati. Pobil in preklel bi jih vse te nečimrne, samoljubne –«

»Ej, kaj se boste jezili, prijatelj! Svet je takšen, in če se hočete bojevati z njim, ugonobili vas bodo prav ti, katerim se sedaj grozite!«

Postala sta pred Hrastovim stanovanjem. Gori v odvetnikovi pisarni je še gorela luč in Koren gre k njemu naznanit mu, kar je pozvedel nocoj v krčmi.

Peto poglavje

Pogovor med doktorjem Hrastom in njegovim koncipientom bil je jako živahen in dolgotrajen. Na koncu je napisal odvetnik dolgo pismo in Koren je prejel nalog, nesti to drugo jutro k Boletu na Drenovo in mu tam tudi ustno poročati o položaju. Hrast pa se je moral v opravkih odpeljati k sosednjemu sodišču, a do večera se je hotel vrniti in potem ukreniti v soglasju z Boletom, na katerega se je povsem zanašal, o nadaljnjem postopanju. Spočetka odvetnik sam ni mnogo mislil na poslanstvo; a upor in nasprotstvo, katero se mu je sedaj napovedalo, dirnilo ga je in izpodbudilo, da je hotel delati na vse kriplje za svojo kandidaturo. In kdo je bil veselejši tega nego Koren!

Drugega dne je hitel malo razburjen na Drenovo. Obenem ga je z nekakim nemirnim veseljem navdajala misel, da bo videl in morebiti govoril z Milico, kajti dasiravno si je skušal mnogokrat sam utajiti ta čut, tlelo mu je vendar nekaj v dnu srca, nekaj, o čemer si je včasih sam dejal, da je ljubezni do one mlade deklice podobno; nasmehnil se je vselej pri tem spoznanju, a vračalo se mu je vedno in vedno, in če je sedel v pozni noči sam doma pri odprti knjigi, zrlu mu je oko preko črk tja v belo, golo steno, misli pa so mu uhajale stran, stran tja proti gradiču na Drenovem. »Sanje, sanje!« vzkliknil je skoraj vselej ter jezno zaprl knjigo.

A danes na poti se ga je lotil oni čut z dvojno silo, in čudno, danes se ga ni branil, nego strastno se je utapljal vanj, kakor v nadi, da mu bode mogel duška dati v edinem tem, da vidi ono temnooko deklico.

Zunaj Borja ga je srečal voz, katerega je bil že od daleč spoznal. Medenov je bil; Elza se je peljala v trg, in ko je odzdravljala Korenu, zdelo se mu je, da še nikdar ni bila tako prijazna nego danes! »Aha, to izvira iz kandidiranja!« mislil si je Koren, a vendar si ni mogel kaj, da bi se ne bil ozrl za drdrajočim vozom. »Ta koketa bo gotovo agitirala. Hvala Bogu, da je nisem poslušal in da še nisem šel tja k njej, kakor me je vabila!«

Pogled na beli drenovski gradič, ki se je prikazal sedaj izza ovinka, vzbudil mu je zopet prejšnje misli, in čim bliže je korakal gradu, tem počasneje je stopal. Ta mož je bil navzlic svojim tridesetim letom kakor dvajsetleten mladenič, ki zardi, ako sreča svojo izvoljenko.

In danes mu je bila usoda naklonila nekaj posebnega. Ko je povprašal po graščaku, zvedel je, da ni niti njega niti soproge njegove doma; odpeljala sta se bila v mesto. Hišna, ki mu je to naznanjala, videla je, da ima koncipient nekaj nujnega poročati, in pristavila je: »A gospodična Milica so doma!«

»Torej oglasite me!« reče Koren pogumno in stopi v sobo, katero mu je hišna odprla. Jezil se je, čuteč, da mu utriplje srce, pa pomagati si ni mogel. Čakal je dolgo, da je prišla Milica. Zardela je malo, pa z naravno prijaznostjo ga je pozdravila kot starega znanca in mu podala roko.

»Kaj vendar pomeni vaš prihod? To je nekaj nenavadnega?«

»Res je tako! A vas ne bo zanimalo; sigurno ne! Volitve – volitve!« hitel je koncipient.

»Oh, to je pa vaš element!« smejala se je deklica.

Sedla je k mizici pri oknu in on na nizek stolček poleg nje. V početku ni bil namenjen, razložiti ji vseh podrobnosti današnjega svojega poslanstva, a trajalo ni dolgo in zatekel se je bil v najnatančnejše poročilo o raznih kandidaturah in o agitaciji, ki se bo gotovo vnela v domačem trgu. Jezil se je, govoreč o vladi, zabavljaj kolegi gospodu Antonu in klerikalcem in, ko je omenjal Medena, postal je skoraj strasten in pozabil, da govori z deklico, katera vendar težko razume razburjenost njegovo.

»Sicer ste pa vendar prijazni z vsemi temi gospodi?« vprašala je Milica.

»Prijazen? V takem položaju ne velja več prijateljstvo in še manj prijaznost!«

»To mi je nerazumljivo!«

»Dozdeva se vam tako; a le potrpite, gospodična! Želel bi skoraj, da bi vam bilo zabranjeno tako spoznanje; pa ne bo vam – gotovo ne! Ko se vam odkrije življenje z vsemi svojimi strastmi in brezdnimi, s svojimi nadami in prevarami, s srečo in nesrečo – oh, gospodična, verujte mi – ako le stopite malo ven iz tihega svojega zavetja, potem vam ono tudi ne bo več tako povsem neumljivo.«

»A naš oče vendar niso taki!« Smeje se, govoreč o politiki in agitaciji – »ali kakor drugače imenujete te zabave svoje – in jaz mislim, da bi se zaradi razlike v mišljenju o takih vprašanjih z nikomer ne skregali ali sprli.«

»V mirnih časih in dokler človek sam ne stopi na pozorišče, naj velja to; pa letošnje volitve vas o nasprotnem pouče, gospodična!«

»Prosim vas, gospod Koren! Vi trdite, da se boste bojevali letos samo za narodnost, za slovenstvo; a kako to – saj trdite, da so nasprotniki, kakor gospod Anton, tudi narodni in da hoče Meden postati narodnjak?«

»Ti gospodje imajo druge namere. O Medenu ne govorim, kajti ako postane naroden, potem je vetrnjak, in pri nas se ne veselimo tako poboljšanega grešnika kakor gori v nebesih. Nemškutar ostane nemškutar in ta sramotni pečat mu je na veke vtisnjen, naj se levi, kolikokrat mu je drago ali možno. Drugo pa je z Antonom! On je naroden, to je resnica, toda narodnost mu ni prva; – on je bojevnik za vero in potem šele za slovenstvo! In poleg teh imamo še drugih gospodov, za katere se tudi ne morem ogreti: to so naši vladni narodnjaki. V našem trgu še nimamo nobenega pravega zastopnika te stranke, pa bojim se, da se prekmalu pokaže na dan.«

»In zakaj se teh bojite?«

»Ker so polovičarji! Za polovično, navidezno korist žrtvujejo – ako treba – najdražje svetinje naše narodnosti – pa, gospodična, kaj bi vam govoril o tem?«

»Zanima me, ako mi pripovedujete o teh stvareh, čeprav jih ne razumem popolnoma; – res je tako, vse mi je novo!«

Koren pa je bil pri pravem predmetu. Razkladal je nadalje politična vprašanja in popolnoma pozabil, kako malo umesten je ta pogovor glede zabave mladi deklici. Pa počasi in nehote je zapustil ozko polje domačih političnih razmer in pripovedoval ji o slovanstvu sploh, o zgodovini in o slovstvu slovanskih rodov, in ognjeno navdušenje, ki je sedaj donelo iz njegovih besed, vplivalo je silno na mlado poslušalko. Vsa njena vzgoja je bila nemška; – edinega slovenskega govora še ni pozabila, kakor se ga je bila priučila v otroških letih; a tu se ji je odpiral nov svet, novo prizorišče, in ko je nekolikokrat med Korenovim govorom omenjala, »oh, to mi je popolnoma neznano,« ni bila to samo običajna opomba, nego čulo se je v njej tudi obžalovanje, da ji je doslej ostalo vse to prikrito.

Z malega grajskega stolpiča se je oglasil zvon, ki je oznanjal delavcem v bližnjih Boletovih tovarnah poldansko uro. Koncipient se je skoraj prestrašil, kajti ni mislil, da se je pomudil tako dolgo. Izročil je Hrastovo pismo Milici, da ga odda očetu, nato se poslovi. »Zakaj ne prihajate večkrat?« vprašala je Milica in zardela. »Tako sami in zapuščeni smo in tudi oče si žele mnogokrat družbe.«

Spremila ga je veselo do mostovža in mu tam še enkrat podala roko. Nekako čudno ji je bilo pri srcu, ko se je vrnila v sobo; postala je pred zrcalom in si pogladila lase, kakor da bi bili v neredu, in pri tem je videla svoje zardelo lice. Obrnila se je stran in hitela v drugo sobo pospravljat svoje pletenje; a ni strpela tam. Vrnila se je veselo pevaje in stopila k oknu, od koder se je odpiral krasen razgled na vso dolino. Tam doli se je vila bela cesta proti Borju in prav doli pod klancem jo je meril sedaj urnih korakov naš znanec.

»Se bode li ozrl?«

To vprašanje ji je sililo v glavo in z njim vred kri, ta izdajalska kri.

In res; oni tam doli se je ozrl na ovinku, a videti je ni mogel, kajti že pri prvi misli, da bi jo mogel ugledati, stopila je za široko zagrinjalo, in predaleč je bilo tudi. Videl je le belo, prijazno obzidje in visoke bezgove grme ob njem, ki so poganjali prvo zelenje.

Blizu Borja je srečal Koren zopet Medenov voz; tudi gospa Elza, ki se je vračala v njem, ugledala je že od daleč koncipienta ter velela kočijažu ustaviti.

»Oprostite, gospod Koren,« dejala je z najprijaznejšim smehljajem, katerega je premogla, »govorila bi rada o nujni stvari z vami. Jaz in soprog moj. Pridite vendar nocoj v grad...«

»Ni mogoče, milostiva, nocoj ne morem, obžalujem,« – hitel je oni, dobro vedoč, česa želita Medenova.

»Kaj pa imate tako silnega?«

Koren je bil včasih tudi zloben.

»Vedite, milostiva, jako važno obravnavo imamo nocoj – o kandidatu za deželni zbor!« lagal se je z nedolžnim obrazom.

»O-oh! No, tudi jaz bi o tem rada govorila z vami!«

»Vi, milostiva?«

»Ne strašite se! Jaz ne kandidiram. A jaz mislim, da bi bilo možno zediniti se o kandidatu – in vi imate jako vplivno besedo.«

Naslonila se je na kraj voza in smehljaje se ozrla v koncipienta, da mu je skoraj gorko prihajalo. A ostal je trden.

»Pridite k zboru,« šalil se je, »poslali vam bomo vabilo.«

»Zakaj ne? Saj imam volilno pravico v trgu!«

Videla je, da danes ne opravi ničesar s Korenom, in velela je vozniku pognati konja.

»Oh, vi ste bili gotovo na Drenovem! Tudi morebiti v volilnih zadevah?« omenila je še zbadljivo.

Koncipient se je molče priklonil in voz je oddrdral dalje.

»Haha, stvar postaja zanimiva!« smejal se je Koren ter hitel v trg.

Šesto poglavje

Nekoliko dni pozneje je kazalo prebivalstvo našega trga vse drugačno lice. Vsi so bili čudno spremenjeni. Doma in v krčmi se je govorilo le o volitvah, o kandidatih, o shodih; družbe so se ločile po političnem izpovedanju in prejšnji prijatelji se niti pozdravljali niso, srečavajoč se v svojih opravkih. Sodnik, davkarski nadzornik in Ruda niso zahajali v krčme, v katere bi utegnil priti Koren ali notar ali celo dr. Hrast; gospod Anton pa je lazil rad za sodnikom in se itak ogibal Korena. K onim je včasih prišel celo Meden. In kakor ti, tako so se ločili tudi drugi tržani; edini adjunkt je »plaval nad strankami«, kakor se je sam izrazil, ter nocoj popijal z notarjem Koprivcem, jutri pa zabavljaj Medenu in Antonu in dražil pl. Rudo.

Nasprotstvo se je ostrilo dan za dnevom, čeprav niti še kandidata niso bili imenovali; to pa je moral storiti shod volivcev, kateri je bil napovedan v nedeljo popoldne. Ta shod je bil volilen manever, katerega je bil izumil Koren. Vedel je, kako mehki, neodločni so tržani, in da jih bode spreten govornik, kakor je bil dr. Hrast, takoj dobil na svojo stran in jih trdneje držal nego najsilnejša agitacija. Če bi hoteli nasprotniki postaviti Medena, onemogočen bi bil takoj in umaknil bi gotovo svojo kandidaturo, kajti on je bil vse drugo prej nego govornik.

Tako je računala Korenova stranka, ki se je imenovala sama odločno narodno, in bila si je tako v svesti zmage, da ji ni bilo niti na tem, zbrati večjega števila odločnih privržencev pri shodu, češ saj morajo vsi za nami. Nasprotniki pa, na čelu jim premeteni gospod Anton in večina uradnikov, ravnali so drugače: iskali in prigovarjali so tržane, naj se v obilnem številu udeleže shoda, in zlasti kaplan pri tem ni pozabil prehvaliti graščaka Medena, češ koliko več lahko on stori za trg nego odvetnik, ki skrbi le za svoje pravde in za svoj žep. Uspeh tega je bil, da je pred zborovanjem v nedeljo bilo že več nego dve tretjini volivcev za graščaka pridobljenih. Koren tega ni verjel, ampak čakal, da se otvori zbor.

Zdravnika, kateri se do sedaj ni bil izjavil za nobeno stran, izvolili so predsednikom in ta je potem prosil kandidate, da se oglašijo. Prvi je nastopil doktor Hrast in v lepem, dovršenem govoru razložil svoj program: varovanje narodne ideje v vseh okolinah, skrb za širno slovensko domovino in za ožji volilni okraj – in prištaši njegovi so mu burno ploskali. Meden, ki se je drugi predstavil, ni bil tako srečen; a spregovoril je vendar nekaj priučenih fraz in gospod Anton ni nehal klicati mu »živio« in »slava«, zlasti ko je oni poudarjal v svojem programu geslo: vse za vero!

Koren je sedaj uvidel, da preti nevarnost njegovi stranki in izprosil si je besedo, da stavi nekoliko vprašanj do kandidata. Hotel ga je osramotiti, ker si je bil v svesti, da Meden ni zmožen odgovoriti. Kaplan je nemirno gledal, a ugovarjati ni mogel. Koren pa je interpeliral, kako si misli kandidat ustanovo deželne hipotekarne banke, in takoj za njim pride notar Koprivec z vprašanjem, kaj bode ukrenil kandidat glede končne uravnave zemljiškega razbremenila. To sta bila predmeta, s katerima se Meden v svojem življenju nikdar pečal ni, in jecljaje je odgovoril, da se bo v teh vprašanjih ravnal tako, kakor bo ukrenila narodna večina.

Ta še najbolj umestni odgovor je povzročil pritrjevanje na strani njegovih privrženecv, toda glasen smeh in grohot pri nasprotnikih. To je bilo pa znamenje za občno kričanje, žuganje in zabavljanje, tako da so mirnejši takoj zapustili zbor in da ni prišlo do imenovanja pravega kandidata.

Koren je ostal z majhno tolpo svojih ljudi zadnji na prizorišču; vseh se je lotila vesela razburjenost, da se jim je posrečilo vsaj prvi mahljaj nasprotnikov odbiti. Pa videli so, da bodo imeli težko stanje, kajti osupnila jih je večina, ki je bila na oni strani.

»Pa bomo jih, moramo jih!« kričal je Koren. »Nemarni smo bili z agitacijo! Agitirati je treba, prigovarjati jim; – možje, gospodje, mi moramo takoj na delo. Kje je doktor?«

»Odšel je,« omeni notar.

»Odповedal se je!« oglasi se adjunkt za mizo, kjer je, s kozarcem piva v roki, z velikim veseljem poslušal in gledal, kaj se godi krog njega.

Koren je bil nejevoljen.

»In Boleta tudi ni bilo!« ponavlja glasno.

»Tega menda nikdar ne bo,« reče učitelj Skube, ki je bil tudi prisegel na Hrastovo zastavo.

»Zakaj ?«

»Ker ga bo prihodnji zet pregovoril.«

Koren je prebledel, a nikdo ni pazil na to.

Notar ga prehiti z vprašanjem: »Kateri zet? Mi ne vemo ničesar.«

»I, po trgu se govori tako! Tisti gizdavi Ruda je baje mnogo-krat gori na Drenovem in ljudje ugibajo, da ni zaman tamkaj. Pravijo, da je že zaročen.«

»Oh, klepetanje starih bab!« reče Koprivec, katerega je jezilo, da Boleta ni bilo.

»Mogoče, a vsekakor je čudno, da graščaka ni bilo semkaj,« ugovarja učitelj.

»Odpotoval je menda za nekaj dni,« reče Koren, čeprav sam tega ni verjel. »Sedaj pa, gospodje, treba, da se organiziramo. Ako vam je po volji, snidemo se še nocoj, da se dogovorimo, kako nam bo postopati. Dovolj nas je, ako smo energični, dovolj, da vso nasprotno tolpo spravimo v beg. Shoda menda ne bo več in zato je treba le delati in agitirati na vse kriplje. Osrednji odbor bo postavil Medena, to je sedaj skoraj gotovo; za to bo že gospod Anton skrbel – a mi se ne vdamo – nikdar ne, mi ne maramo kruhoborcev, polovičarjev, naš kandidat je odločno narodni doktor Hrast.« Koren je stal sredi družbe, vihtel svoj klobuk ter govoril strastno in naglo.

»Živio Hrast!« klicali so drugi.

Določili so večerno uro, da se snidejo zopet, in potem jih zapusti koncipient.

Napotil se je domov, a potem se zopet premislil in krenil ven iz trga.

»Kaj, ko bi šel na Drenovo? Povoda imam dovolj za volilni shod in – saj so me večkrat vabili! In morebiti vendar enkrat pozvem resnico o Rudi in o – njej?«

Odločil se je naglo in zavil na stezo, ki je po bližnjici skozi gozd držala proti Boletovemu gradiču.

Sedmo poglavje

Rude ni bilo pri shodu borjanskih volivcev. Vedel je že prej, da bode tam dovolj pristašev one stranke, kateri se je prišteval sam, da opravijo tudi brez njega. Poleg tega se mu ni zdelo umestno, riniti preveč v javnost tam, kjer ni šlo v prvi vrsti za njegovo osebo. A vse to bi mu končno vendar ne bilo branilo, pokazati se med tržani volivci, ko bi ga ne bil prevzel popolnoma še tretji, recimo glavni in najmerodajnejši ozir. Ugibal je namreč, da bodo nocoj dame na Drenovem same doma. Graščak je bil v resnici zjutraj odpotoval zaradi nujnih opravkov in Meden in Hrast, katera sta s svojima ženama prihajala ob prostih dnevih k Boletovim, bila sta danes prisotna pri shodu; drugi obiskovalci pa so redkokrat prihajali na Drenovo, zlasti tedaj še ne, ko je bilo pomladansko vreme še tako spremenljivo.

Koncipist pa je imel svoje namene. Po oni predpustni zabavi pri Medenovih zanemaril je bil Boletove ter zahajal mnogokrat ob prostih urah na bližnji gradič, kjer je kraljevala gospa Elza. Samozavestna gizdavost ga je vodila tja in domišljal si je, da ljubeznivost, s katero ga je sprejemala Medenovka, ni več običajna, ampak da velja le njegovi zmagoviti osebi. In ob prvi priliki – kdo ve, je li koketna žena ni sama pospešila – predrznil se je tudi

stopiti korak naprej z ognjeno izjavo, da mu ni moči živeti brez nje; a sreča mu ni bila ugodna. Elza se mu je na glas smejala in le nenadni prihod gospoda Medena je rešil tedaj koncipista iz silne zadrege. Uvidel je, da – naj govore o Elzi, kar hočejo – on vendar ni poklican, igrati večje vloge z njo ali poleg nje, in z ono lahkoživostjo, katera je lastna z nesramnostjo vred vsem ljudem njegove baže, pozabil je naglo ta polom. A domislil se je sedaj zopet Boletove Milice in začel zahajati pogostoma na Drenovo. Tam so ga sprejemali veselo in gostoljubno kakor vsakega znanca; da bi bil on več nego samo znanec, tega si navzlic najboljši volji ni mogel domišljati, a mladi mož je hrepenel dalje. Tam pri Medenovki ga je vabila prej sama gizdavost, a tu pri Boletovih se ji je pridružila še umazana misel, da bode Milica bogata nevesta. Nežnost ljubeznive deklice pa mu je vzbujala še druga čutila, o katerih si je včasih sam trdil, da pomenijo ljubezen. Gosti pohodi na Drenovem in samosvestno vedenje njegovo, kadar je bil govor o Boletovih, povzročalo je mnogo klepetanja v trgu, in tako je prišlo, da so ga lahkoverni tržani smatrali Miličinim zaročencem, ko v ožjih krogih nihče niti mislil ni na tako razmero. Koncipistu so donele sicer mnogokrat enake opazke na uho in ne smemo trditi, da bi mu bile neprijetne.

Danes popoldne se je bil torej napotil vnovič na Drenovo v veselji nadi, da bo kolikor mogoče sam z mlado deklico in da se mu morebiti vendar ponudi prilika, odkriti ji svojo ljubezen; o zmagi svoji niti dvomil ni; saj je bila Milica vedno tako prijazna z njim, in da do sedaj še ni odgovarjala njegovim na pol prikritim izjavam, stavil je le na račun njene neizkušnosti in dekliške bojazni.

Našel je gospo in hčerko na grajskem vrtu in obe sta ga pozdravili z odkritim veseljem.

»Nikogar ni danes k nam!« omenila je Boleška. »Tisti shod je kriv tega.«

»In vi? Vi se niste hoteli udeležiti?« pristavila je s smehom Milica.

»Ne, ne! To ni za nas vladne. Mi smo nad strankami in, le kadar je treba, stopimo v bojne vrste.«

»In kdaj je treba?« vpraša z malicioznim naglasom deklica.

»No, kadar vlada hoče!« reče naivno koncipist.

»Torej kadar vam zapovedo od zgoraj? Ubogi vladni gospodje!« Glasen smeh jo je posilil.

»Vi ste danes prav dobre volje, gospodična!«

»Samo zato, ker se ne bavim s politiko. A nekaj me vendar zanima, škoda, da se niste udeležili današnjega shoda, potem...«

»Potem bi ne mogel biti tu in vi bi ne imeli toliko zabave, kakor jo imate! Ni li res tako?«

»Vedite, gospod Ruda,« oglasi se Boleška, »govorili sva že mnogo o današnjem shodu in o naših znancih kandidatih in zato sva jako radovedni, kako bo danes. Kdo bo prodril, kdo propal?«

»Ako ukazujete, milostiva, vrnem se takoj v trg in zvečer vam prinesem natančno poročilo!«

»Nikakor ne! Tako nisem mislila. Zvedeli bomo vse, če ne nočoj, pa jutri. A sedaj ostanite pri nas!«

»Tu morate ostati! In povejte nam kaj drugega novega iz trga!« šali se Milica.

»To pa ni mogoče! Prva in zadnja beseda tam tiče se volitve! Vse drugo je ponehalo.«

»Niste li bili pred malo dnevi v mestu?« de Boleška.

»Bil! Toda tudi v mestu se je vse življenje, socialno življenje, predrugačilo, nego je bilo pred meseci. Najprijetneje je sedaj še na deželi.«

»Ste se li že navadili Borja?« vpraša Milica.

»Oh, kaj bi se ga ne! Pa ker imamo še tako ljubeznivo soseščino!«

»Katero tudi radi zanemarjamo...!«

»Tega ne smete trditi; a če sem pač kriv greha...«

»Potem naj vam bode danes odpuščeno, ko se žrtvujete ter zanemarjate državljske svoje dolžnosti, da le nas zabavate.«

»Milica, ti si poredna!« omenja mati, kateri je bil mladi mož vidno povšeči.

»Oh, gospod koncipist me že pozna in on sam trdi, da mu je ljubo, ako se včasih malo zabavljivo razgovarjava.«

»Ker se v takem položaju vedno spominjam znanega pregovora!«

»Katerega?« vpraša naglo deklica.

»Da tiči za takim zbadanjem vedno – prijateljstvo!« odgovori oni z afektiranim priklonom.

»Le glejte, da se ne zmotite!« smeje se Milica.

A malo potem je postala resnejša.

V lahkem pogovoru so jim tekle ure, in ker je bilo vreme gor-ko, ukazala je Boleška pripraviti mizo za popoldanico na vrtu. Pozneje pa je šla Milica s koncipistom na kratek sprehod okrog grajskega ribnika. Ta je bil v dolinici za vrtom in od treh strani ga je objemal krasen bukov gozd, katerega sočnato zelenje je jasno odsevalo iz mirne vode.

»Ste li vajeni veslati?« vpraša deklica svojega spremljevalca, kazoča na lep, nov čolnič, ki je bil ob kraju privezan.

»Oh, da! To je lepo! Čolnič ste šele sedaj napravili.«

»Prosila sem tako dolgo, da so ga papa omislili. A jaz tudi že nekoliko veslam.«

Sedeta v čoln drug drugemu nasproti in Ruda pogumno odri-
ne od kraja. Ribnik ni bil majhen in jako globok po sredi, kjer se
navzlic čistoti vode ni videlo do dna. Ob krajih so švigale velike
ščuke pod nizko vrbovje, debeloglavi krapci pa so leno plavali prav
na površju; bukovje nad bregom so zlatili večerni sončni žarki in
tam v vrhu velike jagnedi, stoječe v vrtni meji, je žvižgal cikovec
svojo melodiozno pesem, da se je glasno razlegala od brega do
brega.

»Kako lepo je nocoj!« šepnila je deklica polglasno in zrla za
ptičkom, ki se je venomer žgoleč gugal na vrhovni jagnjedovi
vejici.

»Lepo je, krasno!« ponovil je koncipist; a njemu ni bilo mnogo
do te lepote, do sončnih žarkov ali do ptičjega petja; njega je nav-
dajala le misel, da se morebiti sedaj bliža prilika, ko bode mogel
razodeti deklici svoja čustva, svojo – ljubezen.

»Sedaj ali pa nikoli!« ponovil si je v mislih, da se ohrabri.

Čolnič je plaval sedaj za krajem v polmračni senci košatih
bukovih vej, ki so molele daleč nad vodo; breg je bil tam gosto
zaraščen, med grmovjem pa se je vila ozka stezica, bližnjica med
Borjem in Drenovim, katere se je redkokrat kdo posluževal.

Milica je še vedno, vsa navzeta te mirne, večerne lepote, molče
zrla predse, koncipist pa je položil veslo čez čolnova roba in pu-
stil, da se je zibal čolnič sam, kakor ga je zaganjal lahni vetrič.

Mladi mož je bil v zadregi in ni vedel, kako bi pričel pogovor,
da bi ga zasukal potem na pravo stran.

»Oh, kaj bom iskal ovinkov!« dejal je sam v sebi in takoj po-
tem, kakor plavač, ki mora z visokega odra skočiti v vodo, s tre-
nutno hrabrostjo nagnil se naprej in šepnil tako ljubeznivo, kakor
mu je bilo moči: »Gospodična Milica!«

Deklica se je začudena ozrla vanj.

»Gospodična Milica!« ponovil je koncipist pogumneje, kajti z rastočim mrakom vred rastla mu je tudi hrabrost.

Nasprotno pa se je deklice lotil lahek nemir.

»Česa želite?« vprašala je naglo. »Ali nočete več veslati?«

»Bom veslal – takoj! Toda prej mi dovolite le eno besedo in, gospodična – saj ne boste nejevoljni name...«

»Nejevoljna? Zakaj?« odgovori ona, a nemir ji je vedno bolj rastel; zrla je predse in s prsti trgala rožo, ki jo je nosila ves čas s seboj.

Ali oba sta bila tako prevzeta, da nista čula lahkih korakov, ki so prav sedaj zašumeli po stezi, skriti za obrežnimi drevesi. Mož pa, ki je tu prihajal, ugledal je takoj onadva in obstal kakor kamen za debelo bukvijo, komaj nekoliko metrov oddaljen od onih dveh v čolnici.

Bil je Koren.

»Torej tu sta, sama se vozita v polmraku po vodi! Čemu si še prišel sem, bedak!« to je bila prva misel njegova. Pokazati se jima ni hotel na noben način – tega veselja ne bi napravil Rudi po nobeni ceni. »Saj bosta na drugo stran odveslala in potem odidem v grad! Morebiti bom imel nocoj še priliko in dolžnost – čestitati,« dejal je pikro sam v sebi in se še bolj pritisnil k deblu. Tako je mogel čuti pogovor onih dveh, ker čolnič se ni ganil izpod obrežnih vej.

»Ker bi vam rad nekaj povedal! Gospodična Milica, že davno sem iskal prilike, da vam odkrijem srce svoje Milica, jaz vas ljubim!«

Hotel jo je prijeti za roko.

A deklica je burno vstala s svojega sedeža, tako da se je lahki čoln nevarno zazibal in je ona z glasnim vzklikom sedla zopet na

klop koncipistu nasproti. Temna rdečica ji je zalila lice in s težko sapo je iskala besed, katerih pa ni premogla.

»Ali sem vas razžalil, gospodična?« vprašal je z zamolklim glasom koncipist. Niti misliti si še ni mogel, da bode dekle njegovo snubitev kar odbilo.

»Veslajte vendar nazaj k bregu!« velela je osorno, da se je Ruda skoraj prestrašil tega glasu, katerega v mladi, neizkušeni deklici niti pričakoval ni. A ta upor ga je tudi razburil.

»Ne prej, preden ne vem, pojdem li kakor najsrečnejši ali najnesrečnejši človek od tod,« dejal je patetično.

»Oh, moj Bog!« klicalo je dekle in solze so ji silile v oči. Sedaj se je v resnici bala koncipista.

»Ne, ne, gospodična! Vi me strašite! Le eno besedico mi privoščite,« hitel je on in jo sedaj res ujel za roko, katero je poljubljal. »Se li smem nadejati – da me uslišite?«

»Ne!« dejala je kratko in rezko in iztrgala roko iz njegove.

Pri tem se je bil čoln z vednim guganjem približal bregu ter s prednjim koncem trčil ob bukev, za katero je stal Koren, tresoč se po vsem životu od radosti in hrepenenja, da bi skočil v čoln in prijel Rudo za vrat.

A sedaj se ni mogel več premagovati.

Prijel se je bliskoma z levico za močno vejo, ki je molela nad vodo, zavihtel se z brega in desno nogo postavil v čoln.

»Dajte mi roko, gospodična Milica,« dejal je z glasom, kateri se mu je od razburjenosti tresel, »tu ste varni, in stopite sem na breg!«

Učinek te njegove nenadne prikazni je bil nepopisljiv. Deklica se je obrnila z glasnim, prestrašenim vzklikom, a spoznala je takoj Korena in se isti mah oklenila rešiteljeve roke. Pa tako je ni mogel postaviti na breg; prijel jo je naglo čez pas in zavihtel se z njo vred

s krepkim odskokom na breg. Čoln s koncipistom, kateri od jeze, iznenadenja in, recimo, tudi od strahu ni mogel ziniti besedice, pa je zavoljo Korenovega odskoka zdričal bliskoma proti sredini ribnika.

Ves ta tragikomični prizor se je izvršil v nekaj trenutkih.

»Oh, hvala, hvala vam!« hitela je Milica še vsa razburjena.

»Dovolite, da vas spremim do grada! Gospod Ruda bo že za nama prišel!«

»Se mu li ni nič zgodilo?« vprašala je naglo deklica, ker v bližini ni bilo sledu o čolnu in vse tiho po ribniku.

»Tam vesla – glejte!«

In res se je bližal koncipist že drugemu bregu, kjer je naglo izstopil in hitel njima naproti. Bil je silno srdit.

»Oh, vi ste naju zalezovali in poslušali, gospod Koren!« sikal je med zobmi. Videti je bilo, da je izgubil vso moč, zatajevati se in premagovati.

»Sami veste, da govorite neresnico,« zavrne ga Koren, »slučaj me je pripeljal sem – k sreči gospodične!«

Sedaj se je koncipist ohladil.

»Haha, kaj pa mislite? In vi – vi, gospodična?«

V tem trenutku se je čul z vrta glas gospe Boletove, ki je klicala hčerko.

»Ali greste k nam?« vprašala je ta naglo Korena.

»Grem, ako dovolite!«

Hitela je dalje po peščeni poti.

Koren pa se je obrnil k Rudi.

»Ako česa še želite od mene,« šepetal mu je, »potem počakajte malo tu – ali se pa pozneje vrneva. Pomočim vas parkrat z glavo navpik v ribnik, da vas nekoliko ohladim.«

Koncipist ni znil odgovora. Domislil se je, da je v čolnu pozabil klobuk, ter šel naglo ponj.

Nazaj prišedši, je uvidel, da brez slovesa pri gospe Boletovi ne sme in ne more od tod.

Šel je torej za onimi v grad, in čeprav je takoj uvidel, da Bo-leška ne ve ničesar o nocojšnjem dogodku in da se tudi Milica in Koren vedeta, kakor bi se ne bilo nič pripetilo – poslovil se je vendar kmalu. S Korenom ni hotel skupaj domov.

Osmo poglavje

Hrastov koncipient je prebil lep večer. Boleška ga je bila povabila na čaj, in ker se je pl. Ruda že prej izgovoril in poslovil, zabavati je moral dami Koren sam. Politiko so pozabili in pogovor se je lotil domačih rodbinskih razmer, življenja v mestu in na deželi ter preskočil potem zopet nenadoma na književnost in mestno gledališče, na študentovska leta, o katerih je govoril Koren, in na čas v odgojevališču, o katerem je rada pripovedovala Milica. Kdo še ni poslušal in kdo se ni še udeležil sam enakih zabav?

Boleški je bil koncipient vedno bolj po volji in neka naravna resnoba, katera ga tudi v najveselejših urah ni zapustila, pomagala mu je v trenutkih, ko mu je primanjkovalo okretnosti, zadostovati strogim terjatvam, katere je stavila graščakinja do vsakega v socialnem oziru. Nocoj pa mu je še spomin na dogodek pri ribniku polnil dušo in nosil je v sebi sladko zavest, da Milica vendar ni – kakor trdijo zlobni jeziki v trgu – Rudova nevesta! Oh, kaj še! Niti ne mara zanj! In kako vesel je bil Koren, da ona tudi po Rudovem odhodu ni črhnila besedice o tem, kar se je godilo prej med njimi. Skrivnost, prva skrivnost ju je vezala, in ker je čutil, da je deklica ne bo razodela nikomur, razodel bi je tudi sam ne bil po nobeni ceni. »A zakaj molči?« vprašal se je večkrat, čeprav je odgovor

dobro vedel. Čutil je še vedno, kako prijazno, gorko mu je bila stisnila roko, kako veselo se mu je bila zahvalila za storjeno uslugo in kako ji je vtem silila kri v lice. »Zato ker si bil ti poleg,« dejal si je, »zato molči! Da, da! Ona neče, da bi mati vedela ali slutila, da sva tekmeča! Ha, tekmeča! Ne bodi neumen, Koren!« A ko se mu je potem vnovič tako prijazno nasmehljala, natočivši mu vina v kozarec, lotila se ga je zopet prva sladka misel.

Malo pred njegovim odhodom pa sta ostala z Milico nekoliko trenutkov sama v sobi.

»Hvala vam, gospod Koren, da niste mami ničesar omenili!« dejala je ona polglasno; zardela je pri tem in oči uprla na prtič, katerega je vila v rokah.

»O prejšnjem dogodku? Ne, ne, gospodična, to vendar ni moja stvar! Vi sami boste najbolje vedeli, je li treba povedati ali ne,« izustil je Koren naglo, ne da bi si bil sam v svesti, da je nekaj bodočega tičalo v njegovih besedah.

A deklica je to čutila ter se naglo ozrla vanj, kakor bi se hotela prepričati, je li res tako nameril s svojo opombo. Pa izraz njegovega lica je bil tako odkrit in prijazen in pogled njegov je kazal nekaj vse drugega, nego je bila ona v trenutku slutila.

»Oh, ne, ne! Jaz ne bom povedala! In vi tudi ne! Preneumno je bilo!« pristavila je pol resno, pol s smehom.

Korena se je polastila sedaj druga misel, ki mu je zatrla takoj vse veselje. »Kaj ko bi vendar nekaj drugega vzrok bilo temu molčanju? Morebiti Ruda ni porabil prave prilike in drugikrat – bo pa morebiti drugače?«

Sklenil je stvari priti do konca.

»Dovolite mi kratko vprašanje, gospodična! Po današnjem dogodku, katerega priča sem bil nehote, imam vsaj nekoliko pravice do njega, sicer bi bilo seveda čudno!«

»I, česa želite? Le vprašajte!« dejala je ona in se nagnila na mizo, njemu nasproti.

»Po trgu se imenuje vaše ime le v zvezi z Rudovim! Smem morebiti vendarle – čestitati?«

Njeno lice je spremenilo barvo in nekaj kakor jeza zablislilo ji je v temnih očeh.

»To mi je novo!« dejala je kratko in resno.

»Da, tako se govori! A to vas ne sme in ne more žaliti – ljudje hitro ugibajo in...«

»In vi ste tudi – verjeli?« dejala je naglo.

V Korenu se je dvignil stari zanikalni duh in skoraj bi bil izustil: »Kaj vam do tega, ako bi bil to verjel?« pa pogled deklice zdel se mu je tako zaupljiv, proseč, nedolžen, da je ni mogel tirati v zadrego.

»Ne, ne, gospodična Milica! Verjeti nisem mogel in zato sem vas povprašal. Neverjetno se mi je zdelo, ker menim, da dobro poznam njega in nekoliko tudi vas.«

»Hvala vam!« dejala je in mu podala svojo majhno roko preko mize.

Vtem se je vrnila graščakinja in Koren se je poslovil. Milice se je lotila zopet prejšnja veselost in spremila je koncipienta do vrat.

»Pa vendar kmalu zopet pridite in kaj – novega nam zopet prinesite s seboj!«

Podala mu je vnovič roko in mu jo pustila, ko je vprašal on šepetaje:

»Torej ono pa ostane najina – skrivnost?«

»Da, da!« pritrdila je tiho.

»Prijeten mož – to!« omenila je Boleška po njegovem odhodu. Milica pa je storila, kakor ne bi čula materinih besed, in je urejevala svojo mizico pri oknu. Mesec je jasno svetil in tam doli

na beli cesti je bilo lahko ugledati podobo moža, ki je z naglimi koraki odhajal v dolino. Na ovinku je malo postal in Milici, ki je prav sedaj ozrla se skozi okno, dozdevalo se je, da tudi oni obrača pogled svoj nazaj proti belemu gradiču.

Deveto poglavje

V Borju je volilno gibanje rastlo od dne do dne. Huda, brezobzirna agitacija se je pričela, katera je postajala tem silnejša in strastnejša, ker sta se pobijali dve domači, narodni stranki, kateri do sedaj nista poznali tako živega razkola. Da bi bili Nemci in Slovenci nasprotniki, teklo bi bilo vse agitatorno delovanje po starem izvoženem tiru, stari nasprotniki bi si z vajenim orožjem stali nasproti, obrabljenim in skrhanim v dolgotrajnem, večletnem boju, in vse bi se vršilo po neki ukoreninjeni, vsled navade kodificirani metodi, katera bi sedanjega nasprostva tudi med volitvenim gibanjem ne mogla poostriti: a danes je bilo drugače! Dva sovražnika, do sedaj ena celota, en život, stala sta si nasproti, odslej razcepljena po tem ljutejšem sovraštvu, čimbolj sta poznala vsak slabosti in prednosti drugega. A kjer tu v medsebojnem očitaniu niso več izhajali, tam so posegli v osebno življenje – to je bilo novo, hudo, a grdo orožje.

Na čelu ene strani je stal kandidat Hrast s svojim strastnim, a nič manj spretnim agitatorjem Korenom. Drugo stranko pa je vodil gospod Anton s skrivno pomočjo nemškega ali bolje nemškutarskega življa, kolikor ga je bilo v trgu; in ti niso delali nič manj vztrajno, premeteno in brezobzirno za svojega kandidata

Medena. Prebivalstvo trga je štelo okoli poldrugo stotino volivcev – bilo je že podpihano in razsrjeno med seboj, da je težko najti primere.

»Kaj? – Tega doktorja bomo volili, tega oderuha, ki računa za vsako pisano stran po dva ali tri goldinarje!« klical je klobučar Brtoncelj zvečer v krčmi.

»Aha, ti boš rajši volil tistega skopuha, kateremu še noben človek ni izvlekel krajcarja več iz žepa, nego je moralo biti; tistega babjaka – tistega...« tako je odgovarjal mesar Koža ves razjarjen ter zadnjo besedo utopil v debelem požirku piva. Koža še ni bil pozabil afere z glavarjevim pinčkom in je bil povsod nasproten, koder je slutil vladne može.

V tem glasu so se vršili razgovori po krčmah in drugih javnih prostorih. Celotna inteligence se je polotila končno ta strast kakor nalezljiva bolezen in pojavi njeni so nosili znak mrzlične razburjenosti.

Stranki sta bili do sedaj enaki; agitatorji so vedeli, da bo pri volitvi odločilo jako neznatno število glasov, morebiti dva ali trije, in zato so napeli vse sile, da varujejo pridobljene in še pridobe nasprotno glasove.

Vse je bilo skoraj že urejeno, bojne čete štete – a vendar je zmaga še visela na tem, kam se bo obrnil mož, ki je imel tehtno besedo v trgu, a kateri se do sedaj še ni bil oglasil. To je bil graščak Bole.

Odpotoval je bil v resnici po nujnih opravkih, in ker se je v lesni trgovini, s katero se je on najbolj bavil; vršil prav tedaj važen preobrat, ni mogel tako hitro domov, kakor si je želel sam in kakor so to glasno in od dne do dne silneje zahtevali njegovi prijatelji.

Gospod Anton je dobro vedel, kako nevarno bode zanj in njegovo stranko, ako se Bole pridruži Hrastovcem; a ker sam ni imel

nikakega vpliva pri graščaku in tudi okrajni glavar ne – o Medenu pač ni bilo govoriti, kar je gospod Anton najboljše vedel – obrnil se je zviti kaplan do političnih voditeljev v mestu ter jim razložil položaj. Nadejal se je tem potom kaj doseči.

Hrast pa je bil Boleta gotov in je ostro zavrnil nekoliko skeptičnega notarja Koprivca, ki je enkrat pri posvetovanju, pri katerem je bil govor o Boletu, malo neverjetno mignil z rameni. Tudi Koren se v svoji veri v Boleta ni dal omajati.

Po večkratnem pisarjenju in brzojavljanju sprejme Hrast vendar sporočilo, da se Bole vrne drugega dne proti večeru. Bilo je nekoliko dni pred odločilnimi volitvami. Hrast, kateri je navzlic trdnemu prijateljstvu z Boletom vendar veliko važnost polagal na to, da se prvi snide in končno dogovori z graščakom, sklenil je pričakovati ga na Drenovem in se je že popoldne s svojo soprogo odpeljal tja; svojemu glavnemu pomočniku Korenu pa je naročil, naj pride proti večeru za njim.

Kdo je to rajši storil nego Koren? Po zadnjem pohodu je bil že večkrat pri Boletovih, kadar popoldne ni bilo silnih opravkov, in graščakinji se je vedno bolj priljubil. Sam pa se je od dne do dne bolj utapljal v svojo tiho, a tem strastnejšo ljubezen do Milice. Pred meseci bi se bil še smejal temu čutu in vsakemu, kdor bi ga mu bil prerokoval; star je bil že blizu trideset let in vaje z mirnim očesom gledati v svet, kjer je v svojem mnogoletnem boju, ki ga je prebojeval za vsakdanji kruh, otresel se marsikaterih mladostnih vzorov in iluzij. A nekaj starega je bilo vendar še ostalo in sedaj, ko se ga je tako nenadno in tako silno polotila ta ljubezen, mogel je ta mož sanjati in sanjati kakor mladenič dvajsetih let. A skrival je svoja čutila, in čeprav so ljudje vedeli, da hodi večkrat na Drenovo, vendar se nikomur ni mogla vriniti misel, kaj je pravi povod

njegovim pohodom. Edini Ruda je v svoji ljubosumnji nekoliko slutil, a varoval se je ziniti kaj o tem.

Koren je bil po mučnem in razburjenem delu zadnjih dni, ki so bili posvečeni sami agitaciji, prišel skoraj duševno utrujen na Drenovo. Boleta še ni bilo, pričakovali so ga šele zvečer, in vsa družba, domači dami in Hrast s soprogo, sedeli so kakor navadno na vrtu.

»No, je li kaj novega popoldne?« vprašal je naglo doktor prišleca po prvih pozdravah.

»Nič, nič, hvala Bogu!«

»Zakaj hvala? –«

»Ker je vse, kar smo v zadnjih dneh novega zvedeli o naši stvari – slabo!«

»Skoraj da prav pravite!« pritrди doktor s posiljenim nasmehom.

»Oh, pustita vendar to grdo politiko,« kara Hrastova soproga, »nocoj boste še dovolj govorili o njej – a sedaj nas ne mučita z volitvami!«

»Prav pravite!« pritrди Boleška.

»To vam je grozno!« nadaljuje doktorica. »Mojemu soprogu že štirinajst dni nobena jed ne gre v slast, ne je skoraj ničesar in nobena stvar mu ni po volji!«

»Oh, pusti, pusti to, Katinka,« smeje se Hrast, »v malo dneh bomo pa zopet kakor prej!«

»In ta razdor, to opravljanje in kričanje – oh, vsega je že dovolj, vsega!«

»Pustimo politiko,« hitel je sedaj Hrast, »kratek whist bi vam morebiti bolj ugajal, milostiva?«

Boleška je z veseljem pritrдила in kmalu so vsi trije sedeli pod košato platano pri kartah.

Koren pa se je sprehajal z Milico po prostornem vrtu. Razgovarjala sta se največ o očetovem prihodu, katerega so že vsi tako željno pričakovali – in poleg tega tudi o onem perečem dnevnem vprašanju, ki je vse živo zanimalo. Zavila sta skoraj nehote iz vrta ven k ribniku, kjer še nista bila od onega usodepolnega večera.

»Pojdiva tu okrog vode,« reče deklica in potem smehljaje pokaže na čoln, privezan ob kraju, »se li še spominjate?«

»Oh, da, da! Kaj bi se ne?«

Šla sta po bregu do tja, kjer se je pričenjalo bukovje; steza je bila ozka in Koren je stopal za deklico.

»Mami nisem ničesar povedala! Ni bilo treba; saj ga ni več blizu!«

Koren ni odgovoril; nekaj drugega mu je gonilo vso kri k srcu.

»Povej ji, da jo ljubiš!« dejalo mu je nekaj in razburjenost in brezobzirni pogum, v katerem se je vadil vse zadnje dni, jačila sta ga tudi sedaj.

Steza se je tu zožila ter tekla tako blizu vode, da korak ni bil več varen.

»Dajte mi roko, gospodična!« rekel je koncipient. Podala mu jo je neprisiljeno in vodil jo je, gredoč po obrežju, mimo mesta, kjer jo je bil onega večera vzdignil iz čolna.

»Tu je bilo!« nasmehne se Milica.

»Da, tukaj!«

»Pa težka sem bila vendar! Ali ne?«

Obstala je pri vodi in zrla v temni tolmun pod košatimi vejami; on pa jo je držal za roko, a odgovoril ni; niti slišal ni njenega vprašanja.

»Gospodična Milica,« dejal je s tihim, skoraj šepetajočim glasom, »ali boste tudi z menoj tako storili kakor z – onim?«

Deklica se je stresnila, a ni se upala obrniti vanj.

»Zakaj?« dejala je polglasno.

»Ker vas ljubim in ker vam moram to povedati!«

Obrnila se je počasi in privzdignila svoj zardeli obrazek ter podala mu še drugo roko. Odgovorila ni in tudi on ni mogel izustiti več nobenega vprašanja. Prijel jo je okoli pasa in jo poljubil.

»Pojdiva nazaj!« šepetala je ona in z roko v roki sta se vrnila do vrta. Govorila pa nista nobene besede več.

Deseto poglavje

Vtem je prihajal graščak, in ko sta Koren in Milica dospela pod platano, vstajali so vsi izza mize ter hiteli Boletu naproti. Tudi Milica je stekla za onimi in v veselem, glasnem pozdravljanju, ki je donelo od vseh strani, opazil ni nihče njene razburjenosti; Koren pa je lažje skrival tiho, neizmerno srečo, ki mu je polnila dušo.

Boleška je uvidela, da doktor hrepeni po trenutku, ko bi mu bilo moči govoriti z graščakom o znani stvari, ter je odvedla Katinco in Milico v grad. Gospodje so ostali sami na vrtu.

»Da si le prišel, dragi moj! Željno smo te pričakovali – a sedaj bo treba na noge stopiti!« dejal je Hrast naglo in prijel prijatelja pod pazduho. Korakala sta po široki, z belim peskom posuti poti, Koren pa je stopal za njima.

»Oh, ti meniš – zaradi volitev!« reče Bole zategnjeno.

»I, kaj pa? Volitve, volitve – okrog njih se suče danes ves naš svet!«

»In česa želiš?«

»Govoriti s teboj, posvetovati se in – agitirati moraš, prijatelj, agitirati; brez agitacije ne gre!«

Doktor je bil tako ognjen in zgovoren, da ni zapazil nenavadne Boletove resnobe in zamišljenosti. Še citata ni bilo čuti iz njegovih

ust, kar je bilo sicer vendar navadno. Korenu pa je gorel še vedno prvi poljub Miličin na ustnih, da je le na pol poslušal pogovor; misli so mu uhajale drugam.

»A povej mi, kako stoje stvari v trgu!« reče graščak po kratkem molku.

»Slabo za nas – brez tebe!«

Doktor je začel razkladati prijatelju vse, kar se je bilo zgodilo v času njegove odsotnosti: o volilnem shodu, o kaplanovih spletkah, o Medenu in njegovi zvezi z uradniki in o čudnem vedenju osrednjega odbora.

»Glej, dragi moj, za vsem tem tiči pa le vlada, nemškutarstvo in klerikalci! Lepa zveza to; a mi jih moramo pobiti. To ni več slovensko, to ni več narodno, kar se tu godi, in kam pridemo naposled, ako bomo v zbor volili take ljudi, kakor je naš Meden? Tu bo še Elza zvonec nosila!«

»Ti si razburjen, ljubi doktor! Kaj vruga te je tako razvnelo? Tu je treba mirnega, resnega premisleka; kajti ves naš položaj je tako resen, recimo, nevaren, da je treba gledati le na to, kar utegne biti politično koristno, ter pustiti osebne želje in ozire.«

»Jaz ne razumem, kam meriš!«

»Sine ira et studio, dragi moj! Vprašanje je, ali je tvoja kandidatura politično koristna ali ne? Ali nam kaže, discipliniranim iti za osrednjim odborom ali pa postaviti se na svoje noge?«

»Osrednji odbor še ni govoril zadnje besede; mi moramo vplivati nanj!«

»On je že govoril!«

Hrast je izpustil prijateljevo roko in umolknil sredi pota. Koren pa je pozabil vse svoje sladke sanjarije ter vzkliknil:

»Kdaj je govoril?«

»Včeraj je sklenil, da proglasi Medena kandidatom v našem trgu!«

»Potem mu napovemo boj!« izustila sta doktor in njegov koncipient obenem.

»Jaz mislim, da bi to ne bilo umestno!«

»Ti trdiš to?«

»Jaz sem se danes razgovarjal z našimi zaupniki v mestu in ti so me prepričali, da bode najbolje, ako ti še ne kandidiraš. Počakaj, da se naše razmere razbistre; saj si še mlad!«

»Torej tudi tebe so pridobili?«

Bilo je nekaj boleznega v tem Hrastovem vzkliku.

»Ni mogoče, gospod Bole, da res tako mislite!« vzkliknil je Koren.

»Čemu bi se šalil v tako resni stvari? Jaz pravim, vdajmo se disciplini; to je narodna dolžnost in krepost. Ako strmoglavimo one, ne koristimo narodni stvari!«

»A, za Boga, kaj li ima osrednji odbor z Medenom, o katerem se vendar ve, da je bil do sedaj vedno nemškutar, hud nasprotnik naš?« vprašal je Koren srdito.

»Klerikalna stranka je dejala, da ima do njega več zaupanja nego do našega prijatelja, doktorja, in vladi, katera nam je sedaj pravična – kakor tudi vi trdite – bil je Meden tudi po volji!«

»In nemškutarjem tudi!« vpil je Koren. »Se li spominjate še onega zabavnega večera pri Medenovih, ko je baron Jablonski korteševal?«

»Vse mogoče! Toda stvar je dognana in jaz svetujem, da se vdamo.«

»Ne, ne, nikdar!« vzkliknil je Koren.

Hrast je molčal.

»Torej ti ne pojdeš z nami?« vprašal je po kratkem odmoru.

»Ne morem! Sedaj sem vezan – v mestu sem dal besedo.«

»Potem smo premagani! Ves boj bode zaman!«

»Ne bode, gospod doktor!« oporekal je Koren. »Vdati se ne smemo! Gospodje v osrednjem odboru so radi sami med seboj in, če pač morajo vzeti koga v svoje kolo, sprejmo najrajši takega – kakor je Meden. Ta jim ne bo vode kalil, niti bistril – vse to nam je znano. A pomisliti je treba, kaj je z narodom, z našo narodno idejo, ako nas bodo zastopali mameluki in koristolovci, ako nam bo vladal samoželjni absolutizem starih poslancev. Tu moramo luknjo izbiti v ta stari, samoljubni krog – novih mož nam je treba in vi morate kandidirati! Pravo narodno časopisje nas ne bo pustilo na cedilu, in to je že velika pridobitev. Ako tudi propademo, seme, katero zasejemo s svojim bojem, to seme bo pognalo; kdo ve, kakšen bo potem čez nekaj let naš položaj? Jaz trdim, da bomo rastle v svoji moči!«

Koren je bil sedaj samo navdušen agitator; pozabil je vse današnje dogodke, pozabil, da se protivi očetu ljubice svoje, in niti trenutek ni mislil na to, da utegne razpor z onim postati usodepoln njemu in njegovi ljubezni. Navdajala ga je le ona brezobzirna, strastna narodna zavest, ki je lastna vsem tlačnim rodovom in katere njih vročekrvna mladost tudi pozabiti ne more tedaj, kadar njih boj krene v miren, raven tir.

Okrog graščakovih usten je zaigral sarkastičen smehljaj.

»Meniš li, da boš kaj posebnega dosegel – za naš narod, seveda – ako prideš v zbor?« dejal je skoraj porogljivo. »Z drugimi ali pa za drugimi boš hodil!«

»Hvala, da si tako odkritosrčen,« zavrnil je Hrast jezno. »Ni sem se nadejal, da te utegnejo pregovoriti, a sedaj vidim, kako daleč sega njih moč. Pa bomo videli; ako žele boja, naj ga pa imajo!«

»Dobro, tako je!« pritrnil je Koren.

Vrnili so se proti gradu.

»Kaj pa bo v velikem posestvu? Bodo li tam tudi prepustili vse Nemcem?« vprašal je doktor s posiljenim glasom, da se je videlo, kako namerava preiti na drug pogovor.

»Kaj še! Tam bo tudi boj!«

»Oh, vendar! In koga bodo kandidirali naši?«

»Mnogo znancev naših in – mene tudi!«

»Tako?«

»S tem so vas pridobili?« vzkliknil je Koren.

Graščak je prebledel od jeze ter se obrnil počasi h koncipientu, ki je tudi ves razjarjen obstal poleg njega.

»Jaz ne vem, kako bi vas primerno zavrnil,« dejal je Bole osorno, »a zdi se mi, da je nepotrebno. Vi baje nimate volilne pravice in zato ne razumem...«

»Prosim, dovolite,« hitel je oni, »volilna pravica ali ne, to je pač vseeno nocoj; jaz mislim, da ima tu vsak pravico do besede in do kritike, kdor ima slovensko zavest; in to sem si jaz ohranil – čisto in neskaljeno...«

»Verjamem, verjamem,« dejal je graščak mirneje, »a žaliti ne smete onega, ki ima isto zavest, pa išče drugih potov do skupnega smotra in morebiti primernejših nego so vaši.«

Koren se je pikro nasmehnil. Odgovoriti je hotel ostro, toda stali so že pred gradičem in skozi odprto okno prvega nadstropja so jim doneli otožni glasovi narodne pesmi naproti.

»Oh, Milica poje!« omenil je graščak in vsi trije so postali pred grajskimi vrati in poslušali. Milica je svirala na klavirju, spremljajoča staro narodno pesem.

Bilo je, kakor bi ti glasovi dušili vse strasti in vso jezo, ki je malo prej kipela v srcih teh treh mož. Molčali so, in ko naposled

graščak povabi onadva, naj gresta gor z njim, ubogala sta brez ugovora.

A tudi gori navadna dobra volja ni prodrla. Vsa zabava je bila posiljena in dame, ki so s finim čutom slutile nekak razpor med gospodi, trudile so se spraviti pogovor v gladek tir. Milica je nekako boječe zrla od enega do drugega, s Korenom pa ni mogla mnogo govoriti, ker je sedel ves čas njej nasproti poleg njene matere. Čutila pa je dobro, da uspeh pogovora na vrtu ni bil vsem po volji. O politiki in o volitvah niso zinili besedice in že to je bilo sumljivo.

Ko so se Hrastova in Koren poslavljali, segla sta si tudi Milica in koncipient v roke.

»Lahko noč!« dejala je ona gorko.

On pa ji je le stisnil ročico, in ko se je ozrla vanj, zdelo si ji je, kakor bi sevalo poleg jasne sreče tudi nekaj silno žalostnega iz njegovih oči.

»Vam li smem pisati?« vprašal je šepetaje.

Ona je zardela ter mu prikimala.

Drugih pa nihče na njiju ni pazil.

Enajsto poglavje

V soteski za Medenovo pristavo je kovač Tileh še vedno koval, kalil in brusil svedre, njegova Barba pa je prekupovala po okolici kuretino in jajca ter jih prodajala z majhnim dobičkom gospodi po bližnjih gradovih in tudi tržanom – kjer se je le dalo kaj več skupiti. Da je vedela še vedno vse novosti iz prvega vira, to je tudi umljivo; saj je ni bilo zgovornejše ženske nego ona in tudi nobene, ki bi bila prehodila in obiskovala tako pogosto vso okolico. Najeli so jo včasih, da je raznašala pisma, in znana je bila v zadnjem času tudi s Hrastovo soprogo, katera je dosegla, da ji je pisarna doktorjeva izročevala povabila ali dopise, namenjene strankam v bližnji okolici. Čudno se nam mora dozdevati le, da je veljalo o nji mnenje, da zna in more molčati, ako treba.

Te Barbe se je domislil Koren, ko je drugega dne po zadnjem sestanku z Boletom pisal prvo pisemce Milici, in uverjen je bil, da ni moči najti boljšega sla, nego je ona žena. Naročil ji je strogo, kako naj skrivaj odda pismo ter še bolj strogo zapovedal, naj molči o tem, če ne ji bo splaval po vodi lep zaslužek, katerega ima iz pisarne. Da ji je še posebej stisnil nekaj v roke, ni treba omenjati. Barba je bila enakih poslov vajena, saj je tudi učitelju Skubetu večkrat storila tako uslugo s skrivnimi pismi, in zato se danes ni

prav nič čudila, nego spravila listič z dvema drugima vred v svojo cajnico.

»Da ga ne boste zamenjali!« opomnil je Koren.

»Oh, ne, položila sem ga na dno – oba druga pa sta za gospoda.«

»Tako je!«

Izročil ji je bil obenem dve uradni pismi za Boleta.

Volilno gibanje je tega dne mirovalo. Hrast in njegov koncipient sta bila kanila, da le intimnejšim prijateljem razodeneta Boletov sklep in tem le pogojno, ako obljubijo molčati o njem; kajti bala sta se, da bi ta nova vest preveč škodovala njihovim name-ram, in hotela sta, da Bole javno sam pove, na katero stran se bo obrnil. Hrast je tako svetoval, ker je vedel, da graščaka tudi ne bo veselilo, igrati preveč aktivne vloge. Nasprotniki pa, celo gospod Anton z njimi vred, o vsem še niso ničesar vedeli.

Koncipist pl. Ruda se iz znanih vzrokov še ni bil posebno lotil agitiranja. Hotel je biti deloma »nad strankami« kot vladen mož, v katerem tiči nekaj kakor kal prihodnjega ministra, deloma pa je čutil sam, da nima najmanjšega vpliva; a misli so se mu ven- dar vrtele mnogo o bližnjih volitvah, ker je v zadnjem času zo- pet pogosto zahajal k Medenovim, in tam se skoraj o drugem ni govorilo.

Danes se je vračal z Medenovega gradiča, ko slučajno sreča Korenovega pismonošo, Tilhovo Barbo. Stala je ob cestni ograji in mrmraje preobračevala tri pisma, katera je bila izvlekla iz svoje pletene cajne.

»Dve sta enaki, eno ne, pa Bog vedi in sveta pomagalka, katero je pravo. Da jih ne zamenjam, ta bi bila lepa; kje zaslužim zopet tiste groše, kateri so mi tu gotovi.«

Ozrla se je po cesti gor in dol ter ugledala prihajajočega koncipista.

»Čakaj, ta ti pove!«

A babnica je bila zvita. »Vseh treh ne pokažem,« godrnjala je potihoma, »najprej to, ki je manjše kakor oni dve; saj ne bo vohal, kdo mi ga je izročil.«

Ustavila je Rudo in prosila ga, naj bere, komu gre ta list. Oni ga je dobrovoljno vzel v roke, a prebravšemu naslov, vrela mu je malo kri v glavo. Ljubosumnost ga ni bila še zapustila.

»To je za gospodično na Drenovem, za Milico,« izustil je naglo.

»Bo že, bo že!« hitela je žena in vzela pismo.

»Od kod pa je?« vprašal je koncipist.

»Od gospe, od gospe doktorice!« zlagala se je ona.

»Aha!«

»Hvala, da ste mi prebrali!« Rekši to, je urno odšla.

»Od doktorice, haha! Kakor ne bi poznal pisave! Oh, izvrstno, izvrstno, zanimiva novica!«

Jeza, ljubosumnost in škodoželjnost so trle koncipista. »Torej tako daleč sta že, da si dopisujeta! No, to bo nekaj za Medenovko!«

Skoraj bi se bil vrnil ter nesel to novico nazaj v grad. Pa pozno je bilo in moral je v pisarno.

Proti večeru pa ga je iznenadilo pisemce, poslano od Medena, v katerem ga je ta vabil, naj pride takoj k njemu, da se pomenita o važnih volitvenih stvareh. To je prišlo kakor nalašč. Obenem ga je tudi glavar opomnil, da pojde z njim tja.

Pri Medenovih je bilo zvečer v resnici zbrano vse poveljništvo njegove stranke od glavarja, sodnika in gospoda Antona do klobučarja Brtonclja, ki je zastopal tržane v ožjem smislu. Posvetovali so se o zadnjih korakih, ki bi bili morebiti še potrebni, in tu se je govorilo tudi mnogo o Boletu. Gospod Anton je bil že poučen, kaj je Bole osrednjemu odboru obljubil; a povedal je, da se je takoj popoldne, ko je bil prejel to poročilo, podal na Drenovo; dozdeva

se mu sedaj, da hoče graščak postati nekako nevtralen, nikakor pa ne njihov zaveznik, in da ne bo pomagal niti eni niti drugi stranki. To Medenovcem ni bilo po volji, kajti vedeli so, da brez energične Boletove podpore propadejo. Tudi Elza je ugibala to in ono, kako bi bilo moči pridobiti graščaka, a našla ni nobenega sredstva.

Kar ji pošepeta koncipist Ruda, ki je ves čas molčeč sedel poleg nje nekaj na uho.

Ona takoj vstane in migne koncipistu, naj gre z njo. Odvedla ga je v svojo sobo. Bila je to soba na drugem koncu grada, kjer je Elza najrajši bivala. Tam se je z okna odpiral krasen razgled v dolino proti Borju in sobica sama je bila tako prijazna kakor nobena druga v gradu; celo sedaj zvečer, ko je brleča svetilnica izpod strope le slabo razsvetljevala prostor. Da je to stanovanje gospe, pričal je tudi hud mošusov duh, ki je koncipista tako mamil, da je sprva skoraj pozabil, čemu je prišel semkaj.

Elza je sedla na majhen divan v kotu in Rudi ponudila nizek stolček poleg sebe.

»Torej, kaj mi imate razodeti? Se li v resnici tiče Boleta?«

»Da, da, Boleta! Izvrtsto misel imam jaz, razumeli me boste takoj, kakor hitro vam povem novost, kateri sem prišel danes po naključju na sled!«

»Kaj more to biti?« hitela je gospa radovedno.

Povedal je potem, kako je zvedel, da si Koren in Milica dopisujeta, in da to sigurno, ne da bi slutil Bole kaj o tem.

»Zanimivo, res zanimivo,« vzkliknila je Elza z zlobnim posmehom, »a jaz ne razumem, kaj nam more to pomagati pri naši volitveni borbi. Bole vendar ostane tam, kjer je sedaj, in mi ga ne dobimo v naše vrste, če Milica še od desetih drugih prejema zaljubljena pisma.«

»Poslušajte me, milostiva – in pritrdili mi boste. Vse to se more in mora s pravo lokavostjo porabiti. Čujte!«

Ona se je naslonila nazaj in pogled njen, s katerim se je ozr-la po Rudi, ni pričal, da posebno mnogo pričakuje od njegove zvitosti.

Koncipist pa v somraku, ki je bil v sobi, tega ni mogel opaziti.

»Pomislite,« nadaljeval je svoj govor, »Milica prejema pisma od Korena, in sicer za hrbtom svojih staršev. Kdo je ta Koren? Hrastov koncipient po imenu, a v resnici izgubljen študent brez izpitov – katilinarična eksistenca; a Hrastov koncipient je in pi-sma njegova Milici prinaša tudi Hrastov uradni pismonoša, Til-hova Barba. Kako lahko se najde tu sklep, da tudi Hrast in njegova soproga vesta kaj o tem dopisovanju, in to tem bolj, ker zahaja Koren v družbi onih dveh na Drenovo. Tu imate nekaj! Sedaj pa računajte z Boletovo občutljivostjo in njegovim samoljubjem na eni strani in z gorko ljubeznijo do dvojih otrok na drugi in uverje-ni bodite, da, ako graščak jutri zve, kako prijateljsko ravna z njim doktor Hrast, da pomaga njegovo hčerko zapeljevati – potem je sigurno naš. In vi, milostiva, vi ste Miličina vzgojiteljica in imate posebno dolžnost, še sedaj čuvati jo!«

»Vi ste izvrsten diplomat,« pritrди gospa, »na ta način pojde, drugače ne! Jaz mislim, da bo lahko razcepiti to prijateljstvo, in potem je Bole naš zaveznik in zmaga naša.«

Oči so se ji svetile od veselja in podala je vsa razvneta konci-pistu roko.

»To ste izvrstno izmislili,« ponovila je, »jutri pojdem sama k Boletu. Toda nocoj molčiva o vsem. Vse mora ostati tajno, ako hočemo, da pomaga.«

»In plačilo moje?« šepnil je gizdavi koncipist ter še vedno dr-žal Elzino roko v svojih.

»Čakajte, da se prepričava o uspehu vašega izumljenja,« zavrnila je s smehom ter se koketno obrnila k njemu.

Mošusov duh, somrak v sobi in bližina lepe gospe, ki mu je še vedno pustila roko, napravili so koncipista skoraj vrtoglavega. Nagnil se je, da poljubi Elzino roko, in že je hotel teatralično pasti na kolena in govoriti o svoji ljubezni, da ni ona vstala ter velela:

»Vrniva se k drugim!«

Pri vratih pa se je zdajci obrnila k mlademu možu, ki je molče prihajal za njo, in mu z zapeljivim nasmehom ponudila ustni, da ju poljubi.

»Za plačilo!« smejala se je in se naglo izvila iz njegovih rok.

V Rudovem srcu pa je kipelo divje veselje.

»Dve na en udarec,« radostil se je, »oni sem plačal, to pa premagal.«

Domišljavi gizdalin je bil uverjen, da ga Elza ljubi.

Dvanajsto poglavje

Tilhova Barba je bila istega dne svoj posel natanko izvršila. Čakala je prilike, da je dobila Milico samo ter ji stisnila v roko Korenovo pisemce, katero je hranila sedaj na posebnem varnem prostoru svoje cajnice, da ga ne zamenja vnovič.

Temna rdečica je zalila lice mladi deklici, ko ji je Barba dala list ter še pristavila šepetaje: »Če boste kaj odgovorili, bom pa vzela pismo. Saj znam molčati.«

Odkimala je starki in urno stekla v svojo sobo. Srce ji je bilo, da ga je skoraj čula, nekakšno sladko veselje jo je navdajalo, a čista vendar ni bila ta radost. Očitala si je takoj, še prej nego je razganila pismo, da morebiti vendar ni prav, ker ravna tako tajno in ker niti materi ni tega razodela.

»E, kaj,« dejala je potem v nedolžnosti svoji, »kaj more biti to hudega?«

A vendar ji je prihajalo vedno, teže pri srcu.

»Ko bi mati zvedeli ali celo oče? Čemu mi vendar piše? Brez tega bi nihče ne zvedel!«

Upala se skoraj ni Korenovega lističa čitati, a radovednost je na koncu premagala.

Pismo samo je bilo tako kakor druga, pisana v enakem slučaju, in nikdo še ni trdil, da se prva zaljubljena pisma odlikujejo po posebni duhovitosti, in če jih pišejo tudi duhoviti ljudje. A Milici se je vendar silno prikupilo. Čitala ga je trikrat, štirikrat, naposled ga je znala že na pamet. Potem pa je prišla zopet reakcija in vest ji je vnovič očitala, da to ravnanje ni pravo in da mora prepovedati Korenu pisanje. Bilo je pa vendar tako lepo, prejemati in čitati pisma – Andrejeva!

Trd mrak se je bil že storil, ko je stopila deklica v materino sobo. Tam je bilo temno, kajti Boleška je sedevala rada zvečer v mračni sobi, navadno v živem razgovoru z Milico ali včasih tudi s soprogom, kadar ni imel zunaj posla.

»Kje si se mudila nocej?« vprašala je mati prijazno in pogladila hčerko po temenu. »In vroče ti je?«

Zardelega njenega lica ni mogla videti, a roka ji je čutila gorkoto na hčerinem obrazu.

Ta pa se je oklenila matere in ihteča naslonila glavo v njen naročaj.

»Kaj ti je, Milica?« vzkliknila je gospa in prestrašena hotela vstati.

»O, nič, nič, le sedi, mama!«

A solze so ji tekale še venomer.

»Kaj se je zgodilo, za božjo voljo?« silila je mati.

Počasi in vedno skrivaje svoje goreče lica na materini rami začela se je Milica izpovedovati. Pravila je o onem dogodku s koncipistom in potem vse drugo s Korenom do današnjega pisma, in trditi smemo, da vsa njena izjava v materi ni vzbudila posebne radosti. Navajena je bila videti v hčerki še vedno pol otroka in slutiti ni mogla, da bi ji bil že mogel kdo govoriti o ljubezni. A ko

se je sedaj ozrla po njej, reči je mogla vendar, da to ni več otrok in da ji je dorasla prej, nego je sama mogla to opaziti.

Prva misel gospe Boleške je bila, da bi ostro karala hčerko. Pa smilila se ji je takoj.

»Kje imaš pismo?«

»Tukaj.«

To rekši, je izvlekla list iz žepa in dala materi. Ta je položila list na mizo, potem vzela hčerino glavico med obe roki in dejala resno:

»Prav je, da si mi vse to povedala. Ti si še mlada, premlada, da bi vse razumela in prav sodila. Torej je edino treba, da mi zaupaš in me ubogaš, kakor si me vedno. Obljubi mi, da ne boš nobenega Korenovega pisma več sprejela!«

Deklica je na glas zaihtela.

»Pomisli, kaj je Koren! Pisar, drugega nič kakor Hrastov pisar, izprijen študent! Kaj hoče torej ta mož s teboj?«

»Pa enkrat bo vendar nekaj – to, kar je doktor Hrast!«

»Nikdar, prelahkomiseln je; on ne napravi nobenega izpita!«

»Pa jaz ga ljubim!« dejala je Milica svojeglavo.

»Obljubi le, da njegovih pisem ne boš sprejemala; to mu bom jaz vrnila!«

»Oh, ne, ne, nikdar ne! Jaz ga ne bom žalila,« dejala je dekllica in odločno vstala.

»Kaj pa oče? Ako jaz očetu vse povem?«

To jo je premagalo. Ne strah pred očetom, nego bolj skrb, da bi ga užalila, prisilila je dekllico, da je storila materi obljubo. Mater je ljubila z vso otroško ljubeznijo, a na očeta je zrla vedno kakor na nekakšno višje bitje.

A tudi Boleška je vedela, da bi bil Bole silno razkačen, ako bi zvedel kaj o teh dogodkih; hotela je torej sama spraviti vse v stari tir.

To je bil bridek večer Milici. Vrnila se je v sobo svojo, tam se sklonila čez naslanjačo in jokala prve grenke solze v svoji mladi ljubezni.

»Kaj bo rekel Andrej? In jaz ga ljubim nad vse! A govorila bom z njim, na vsak način, zvedeti mora vse!«

Pri večerji je bil pa graščak tako zamišljen v volitvene stvari – kajti ves dan so ga bili obiskovali Medenovci – da ni zapazil redkobesednosti svoje soproge niti rdečih objokanih oči hčerke svoje.

Po večerji je gospodar zgodaj odšel spat, mati in hči pa sta ostali zopet sami.

To priliko je porabila Milica, da je izprosila pri materi dovoljenje, naj Korenu ne vrne pisma brez vsake opombe, nego da mu priloži tudi nekaj vrstic, seveda pisanih pod materinim nadzorstvom.

Boleški se je hči smilila, in morebiti so nanjo tudi vplivali nekdanji mladostni spomini, in privolila je naposled.

To je bilo torej za drugi dan dogovorjeno.

Slutili seveda nista, kaj jima ta še prinese.

Vroče sonce je pripekalo drugega dopoldne v širno dolino, kjer so ropotale in cvilile žage Boletove tovarne. Graščak sam je bil že davno tu doli v majhni svoji pisarni in je urejeval z glavnim nadzornikom delo za prihodnje tedne. Dobra kupčija z lesom je zahtevala intenzivnejše produkcije in tu je bilo treba torej biti pridnim in paznim.

»Danes me bodo menda z volitvami v miru pustili pa vrag ga vedi, sedaj pač velja nulla dies sine linea,« mrmral je sam v sebi, prišedši sem dol.

Blizu do poldne res ni bilo nikogar.

A že se je mislil odpraviti proti domu, ko zaropota pod oknom voz, in Bole ugleda Medenovko, prihajajočo proti njegovemu

kontoarju. To je bil nenavaden prihod in graščak je na pol jezno, pol sarkastično raztegnil ustni.

»To je pa nevaren kortež!« dejal je poglasno, stopil gospe naproti in jo odvedel v pisarno.

»Ste li prišli tudi agitirat, milostiva?« vprašal je z dobrovoljnim smehom ter ji ponudil sedež.

Vroče je bilo, a vendar ne vemo, je li junijevo sonce ali pa notranja razburjenost rdečila Elzino sicer bolj blede lice.

»Oh, nikakor ne – saj vem, da je vse zaman. Vi ste trdovratni in svojeglavi, gospod Bole – oprostite, da sem tako odkrita – in tu slabotna žena vendar ne more biti tako predrzna, da bi se nadejala vas predrugačiti.«

»Kdo ve, povsod velja: cherchez la femme, tukaj morebiti tudi!«

»Oh, vi ste vedno enaki – svojeglavi, a vendar ljubeznivi, pa v našem slučaju vendar ničesar ne opravi! Pustiva volitve, doma sem jih že sita – vseh teh razgovorov, in le da enkrat kaj drugega govorim in opravi, prišla sem k vam. Moj soprog, seve, je sedaj žalibog samo politik, a zato moram jaz tržiti in mešetariti. Oprostite, gospod Bole, vi potrebujete sedaj mnogo lesa in zaradi tega sem prišla. Ali hočete pri nas kupiti? Oni bukov gozd za pristavo bi moj soprog rad prodal.«

»Tako?« dejal je osupnjeni graščak. Vse se mu je zdelo še nekako sumnjivo.

Pa Elza je ostala pri trgovini in čez kake pol ure sta bila s prodajo in kupom gotova. Graščak je bil jako vesel, ker je res potreboval les in ga primerno ni drago plačal.

»Torej sva gotova!« reče Elza in odhajajoča poda Boletu roko.

Pri vratih pa se nenadoma obrne.

»Oh, pozabila sem skoraj! Pa tudi ni lepo, da tako prikrivate!« reče z navidezno nejevoljnim naglasom.

»Kaj zakrivamo?« vpraša oni, čudeč se.

»Da je Milica nevesta, ves trg to govori!«

»Milica – nevesta? Jaz ne vem ničesar o tem.«

Poskušal je še vedno smejati se, toda glas mu je postajal neka-ko osoren in trd.

»Potem pa oprostite, da sem tako indiskretna. Počakati moramo, da nam boste sami naznanili; a kot nekdanja vzgojiteljica sem vendar mislila –«

»Sedaj sem jaz radoveden, milostiva!« hitel je Bole. »Povejte vendar, kaj se govori!«

Medenovka se ni motila; graščak je bil glede svojih ljudi, svoje rodbine silno občutljiv.

»Jaz ne morem verjeti, da bi vi ne vedeli ničesar, ker je vendar vaš najboljši prijatelj pokrovitelj te zveze Miličine –«

»S kom?« zavpil je oni.

»S Hrastovim koncipientom, s Korenom! Govore, da bo sedaj v kratkem opravil vse izpite!«

Graščak je bil bled kakor nova stena, a prikril je siloma vso razburjenost ter dejal mirno: »Vi se varate, milostiva, meni o vsem ni nič znano in vidi se mi, da tiči izvor vsega v zlobnem klepetanju. Tega pa nihče ni varen.«

»No, mene veseli, da je tako; zdelo se mi je vedno neverjetno, pa ko so mi pripovedovali celo podrobnosti o korespondenci –«

»Kakšni korespondenci?«

»Tilhova Barba prenaša pisma!«

»Ni mogoče!«

»Umirite se, gospod Bole, neprijetno bi mi bilo, ko bi jaz povzročila s svojo odkritosrčnostjo kak razdor! Toda saj sem uverjena, da je vse le zlobno klepetanje. – Torej, zbogom! S kupčijo sva gotova, samo malo prepoceni sem pustila.«

Pozdravila ga je z najljubeznivejšim smehljajem, in šele ko je sedela v vozu in je ta dričal po gladki cesti proti domu, namuznila se je zlobno in šepetala: »Če to ne pomaga, potem je vse zastonj, vse!«

Prekanila je v resnici graščaka; še sanjalo se mu ni, da bi vse to utegnilo biti kak manever, ampak veroval je, da se za njegovim hrbtom nekaj godi, in sumil, da ga stari prijatelj Hrast vara.

A hotel se je naglo o vsem prepričati; in ko bi bilo resnično, kar je pripovedovala Medenovka, potem, no, »potem počakaj, dragi moj doktor, potem te vržemo pri volitvah, pa če si še tako premeten,« dejal je jezno, ko je korakal že proti gradu.

»Koren, Koren, kaj pa je ta človek?« sikal je med zobmi.

Ko je krenil po zadnjem cestnem ovinku, prišla mu je nenadoma naproti Tilhova Barba.

»Kakor nalašč!« vzkliknil je graščak.

»Daj mi pismo, katero neseš v trg!« zapovedal je osorno.

Žena se je prestrašila.

»Pismo,« rekla je jecaje, »pismo, saj mi ga niste dali!«

»Tisto pismo, katero si dobila gori!« vpil je Bole.

Prestrašena babnica je izvlekla v resnici iz cajnice zavitek in ga izročila graščaku.

»Nate ga, nate ga, pa da se ne boste jezili.«

»Hodi!« rohnel je razjarjeni gospodar.

Barba je odšla brez obotavljanja.

Bole ni odprl zavitka; bil je preveč razburjen, ko je ugledal Korenov naslov, katerega je bila napisala Milica.

V grad prišedši, je takoj pozval soprogo k sebi.

»Lepe stvari se gode tu in ti ne veš ničesar?« vpil je gospodar.

Gospa se je prestrašila, a videvši zavitek, katerega ji je soprogo molil naproti, umirila se je ter dejala: »O tem pač vem nekoliko!«

»Oh, vedno lepše, torej si ti tudi zaveznica?«

Trajalo je dolgo časa, da je razjarjeni gospodar postal toliko miren, da je poslušal pripoved soproge, katera mu je vse natanko razodela, kar je vedela po Milici.

»Toda Hrast vendarle tiči za tem, veruj mi!« klical je vnovič on.

Gospa ni odgovorila. Sama je že sumila, da Koren morda vendar ni tako drzen, ko ne bi imel skrivne podpore od doktorja. Potem pa še te nesrečne volitve, ki so prvo seme razpora zasejale v njihovo do tedaj tako prijateljsko razmerje; sedaj pa je seme že pognalo in razpor je rasel.

»Jaz mu bom pisal! In to odpošljemo obenem!« dejal je Bole.

To rekši, vrže na mizo Korenovo in Miličino pisemce, katero je bil prej naglo prečital.

Poseben sel je nesel malo potem vse liste v trg. Hrastu je Bole očital, da je zlorabil njegovo prijateljstvo, ter mu naročil, naj »tistemu Korenu« pove, da se v prihodnje varuje takih drznosti, kakor je bila zadnja.

Popoldne pa se je odpeljal graščak v trg h gospodu Antonu. Hotel se je maščevati ali – kakor se je sam tolašil – izpolniti besedo, katero je bil na pol zastavil osrednjemu odboru.

Trinajsto poglavje

Kakor strela z jasnega, tako je zadelo Boletovo pismo Hrasta. Poklical je Korena in mu molče pokazal liste, katere je bil malo prej prejel. Tudi ta je prebledel in zopet zardel v lice in ni vedel, kaj in kako bi spregovoril.

»Sedaj smo izgubljeni!« vzkliknil je odvetnik.

»Mislite li, da bo Bole priskočil našim nasprotnikom?« dejal je Koren skoraj boječe, ker je čutil, da je on vzrok temu polomu.

»On je nagle jeze in – verujte mi – tega nam ne bo odpustil. Jaz sem seveda – nedolžen! Pa najbolj neumno je to, da mi vi niste zaupali. Zakaj mi niste razodeli razmer svojih?«

»Ko bi šel takoj k njemu? Povedal mu bom in ga prepričal, da vam ni bila trohica znana!«

Hrast je malo pomislil.

»Ne, ne, tu je vse zastoj! Vrata vam bo pokazal in sedaj je sigurno vse prepozno! Oh, te nesrečne – vražje volitve!«

Rekši, je vrgel polno pest aktov in pisem, katere je v naglici zagrabil, po mizi, da so križem odleteli.

»Propadli bomo in vrhu tega sem se sprl z najboljšim prijateljem, katerega sem imel tu v trgu.«

»Vse še ni izgubljeno, gospod doktor! Notar mi je malo prej povedal, da je pridobil zopet dva glasa, hišno svojo gospodinjo in svojega čevljarja, Kopitarja!«

»Pojte, pojte!«

»Le delati, agitirati je še treba!«

Hrast je tekel dvakrat po sobi gor in dol.

»Povejte mi vendar, gospod Koren, kateri vrag vas je motil, da ste pričeli take neumnosti z Milico? Da bi resno mislili...«

»Gospod doktor!« vzkliknil je razdraženi koncipient.

»Oh, kaj! Da bi resno mislili – študirali bi, izpite svoje končali, potem šele se lotite takega dekleta! Sedaj pa – kaj pa ste sedaj?«

Koren je bil razdražen, jezen, a obenem vendar nekako potr. Skušal se je premagovati.

»Kaj pa – sedaj! Sedaj le delam in agitiram za vas in za naše dobro, narodno prepričanje!« dejal je pikro.

»Haha,« posmehnil se je doktor, a zinil ni besedice. Stal je pri oknu in bobnal po steklu.

Koren je hotel oditi.

»A kako je Bole zvedel vso to stvar?« vprašal je naglo doktor, ne da bi se obrnil.

»Niti slutnje nimam; a povedala mi bo Tilhova Barba.«

»Poskusite! Pa še nekaj! Vedeti nam je treba še nocoj, kaj je ukrenil Bole; to je važno in odločevalno. Ako nam je očiteno nasprotnik, potem bode bolje, da ne kandidiram!«

»Kaj pa mislite vendar! Če nam bo tudi nasproten, vsekako je treba poskusiti.«

»Bomo videli!«

Koren se je poslovil. Delati ni mogel več; bil je tako poln raznih vtisov in čutil, da je moral ven iz zaduhle sobe pod milo nebo na

čisti zrak. Pa ne samo to – govoriti je hotel tudi s pismonošom, s Tilhovo Barbo, in napotil se je v sotesko za Medenovo pristavo.

Srečal je babnico že pri vhodu v sotesko, dejala je, da se je namenila k njemu, ter potem brž začela razkladati vse, kar se ji je bilo tekom včerajšnjega in današnjega dne pripetilo; kako jo je ulovil koncipist Ruda in danes zopet graščak. Naposled je pošepnila Korenu na uho, čeravno brez potrebe, ker nikjer ni bilo videti žive duše: »Gospodična bi rada z vami govorila; zvečer v mraku pridite tja za grad, že veste kam, tja, kjer sta bila zadnjič; vi bolj veste nego jaz?«

»Ali nocoj?«

»Nocoj – glejte no, kdaj pa – vprašala pa nisem pa bo že nocoj, ker se je gospodični tako mudilo.«

Kdo je bil srečnejši od Korena! Da mu je bila Milica vrnila njegovo pismo, ni ga žalostilo, nego še vesel je bil teh zaprek, ki so se nastavljale njegovi ljubezni; saj je vedel, da ga deklica ljubi, kakor le ljubi prva ljubezen, in slutil je, da ji bode očetov upor le še utrjeval ta čut. Razumel je tudi takoj, da ga hoče pri ribniku pričakovati.

Napotil se je proti večeru tja po stranski stezi, kjer se ni bilo bati, da bi srečal koga, in dospel je ob določenem času k ribniku. Milica je bila že tam.

»Ni prav, da sem vas vabila semkaj, pa povedati vam moram, kako je vse to prišlo!« dejala je hlastno, ko jo je bil on burno pozdravil in prijel obe njeni roki. Stala sta na mestu, kjer sta se bila prvič poljubila.

»Vedite, Elza, Medenova gospa, je očetu vse razodela! Kje in kako je ona zvedela...«

»Oh, to vem pa jaz!« hitel je Koren.

Sedaj je bila vsa spletka obema jasna. Njen vzrok pa je Koren takoj uganil.

»Volitve, volitve, te nesrečne volitve!« vzdihnil je potihoma.

»Da, da, to sem jaz vedno trdila!«

»Pa maščevati se hočemo, naj velja, kar hoče! Meden mora pasti.«

»Oh, pustite to! Andrej, obljubite mi, da pustite vso stvar!«

»Katero? Volitve? Ni mogoče, Milica!«

»Oh, obljubite mi, saj je prvo, kar vas prosim! Oče so že tako razburjeni – sedaj so v trgu pri kaplanu gospodu Antonu in...«

»Kaj, pri Antonu?« vzkliknil je Koren ves preplašen.

»Da, popoldne so se odpeljali tja in do sedaj jih ni bilo še domov!«

»Potem je pa slabo za nas; oh, nesrečni rod!«

»Pustite jih, naj sami izbojujejo, kar imajo med seboj; ne hodi-te med nje – to sem vas hotela prositi. Saj bo še lahko vse dobro!«

Koren je komaj čul dekličine besede. Zavest, da bode Bole se-daj v resnici očitni nasprotnik Hrastov, razburila ga je silno.

»Milica,« dejal je po kratkem molku, »vi ne veste, kaj je to, ako človek posveti vse svoje sile, vse svoje strasti eni sveti ideji, ako mu dušo polni vroča, pekoča želja, koristiti narodu in domovini, pri tem pa mora gledati, kako se po branjevsko ravna s to zavestjo, kako sleparsko se ta uporablja za sebične strankarske namene!«

Deklica ga ni razumela, toda strastni ogenj, ki mu je žarel v očeh, bil bi jo skoraj navdušil in razvnel, ko bi njena skrb ne bila večja, da zabrani preteči očitni razpor med svojim očetom in tem strastnim Hrastovim agitatorjem.

»Vi pravite, da vas navdaja povse le skrb za domovino,« rekla je nekako boječe in sramežljivo, »in mene mene pa ne ljubite?«

»Milica!«

»Odgovorite mi!« hitela je pogumneje.

»Ljubim vas, to veste kakor jaz,« dejal je Koren in njegovo pošteno oko se je ujelo z njenim.

»In zakaj mi ne morete izpolniti želje, zakaj me ne uslišite in se ne izognete boja, kateri nama ne koristi in kateri bo tudi zdaj za vas brezuspešen – kakor sami trdite?«

»Ne morem!« rekel je agitator svojeglavno in povesel oči.

Deklico je posilil skoraj jok.

»Vi me silite, da vam še nekaj povem!« dejala je ihteče in zakrila svoj obraz.

»Kaj ?«

»Oče pravijo, da imate vi najmanj pravice, siliti se v te stvari – pravijo, da morate skrbeti najprej zase, in to so mi očitali tudi zaradi vašega pisma!«

Koren se je stresnil in povesel glavo. Danes je že drugič čul enako očitanje – toda sedaj je bilo bolj pekoče nego prvo.

Kratka, a mučna tišina je bila nastala.

Deklica se je bila prva obrnila zopet k ljubljencu in svoj rdeči obrazek, na katerem je bilo pol joka, pol smeha, naslonila na njegovo ramo.

»Andrej!« šepnila je polglasno.

On se ni mogel več ustavljati. Objel jo je strastno in ji poljuboval oči in ustni.

»Da, da, Milica, jaz te bom ubogal,« dejal je potihoma. Bilo je prvič, da jo je tikal, in nje se je pri tej besedi tudi polastil čuden, sladak čut.

Z gradiča je zapel zvonec, ki je klical posle k večerji.

»Hvala ti, Andrej! Lahko noč!«

»Lahko noč!«

Ločila sta se naglo. On je postal še nekoliko trenutkov na obrežju in zrl za njo, dokler njeno belo krilo ni izginilo za zeleno vrtno ograjo.

Štirinajsto poglavje

Istega večera je doktor Hrast dolgo pričakoval svojega koncipienta. Tako je bil nemiren, da se mu niti večerjati ni ljubilo niti govoriti z ženo. Venomer je hodil k odprtemu oknu ter zrl na ulice, če li že prihaja Koren. V jasni mesečini se je videlo daleč, a Korena vendar ni bilo ugledati. Naposled je hotel odvetnik ven v krčmo, kjer je mislil dobiti Andreja. Šel je res, akoravno ga je žena ustavljala, češ da se bo še bolj razburil, v čitalnico, a tam tudi ni našel koncipienta. Nihče ni vedel, kje je. Domov vračajoč se, povprašal je doktor v Korenovem stanovanju po njem, a zaman. Silno nejevoljen je prišel domov.

Drugega dne je bil Koren ob navadni uri v pisarni.

»Kje ste hodili sinoči? Kaj novega, kako stojimo?« hitel je Hrast z vprašanji.

»Obupal sem – slabo, slabo za nas! Najbolje bo, ako odstopite od kandidature!«

»Kaj, vi to svetujete, vi?«

»Da, prepričan sem, da propademo; Bole se je zvezal z Antonom in potem lahko sodite sami.«

»A, dobro! Odstopil pa ne bom; če hočejo, naj imajo boj! Če propadem, propadem pač častno!«

»Jaz bi dejal, gospod doktor, da bo morebiti za vse boljše, ako odstopite,« ugovarjal je znova Koren.

»Kdo vam je vdihnil to misel, kdo vas je prerodil v tej noči?« klical je odvetnik in postal pred njim.

»Prepričanje, da je vse brezuspešno! Obenem pa čutim, da nam bo trdovratno nasprotovanje še več sovražnikov nakopalo; – le pomislite, sedaj je že Bole...«

»Aha, ta vam najbolj po glavi hodi – razumem, razumem – zakaj...«

»Ne žalite me, gospod doktor! Uverjeni ste o moji dobri, resni volji, toda če je vse zaman, vse agitiranje...«

»Bolje pošteno propasti, nego umakniti se bojazljivo – tako vsaj ste še včeraj trdili!«

»To trdim tudi sedaj! Toda v politiki morate pomisliti tudi vse mogoče posledice!«

»Oh, izvrstno! Sedaj ste postali celo oportunist.«

Ločila sta se oba nejevoljna. –

Dva dni pozneje je prijavil dnevnik, da doktor Hrast ne kandidira. Ta novica je prišla tako nenadno, da je posamezni izmed odvetnikovih pristašev niso hoteli verjeti. Šele ko je Koren pritrdil povprašujočim, zmajevali so glave in glasno izraževali svojo nezadovoljnost.

Na dan volitev pa Hrastovih pristašev res ni bilo na volišču. Ko bi oni trdovratni mesar, ki se je še vedno hudoval na glavarjevega pinča, ne bil navzlic Hrastovi izjavi, da ne kandidira, dal svojega glasu njemu, bi bil Meden enoglasno izvoljen. Pa navdušenja je bilo malo. Volivci so smejoč se prihajali in odhajali – a kaj to! – voljen je bil vendar nemškutarski graščak, ker je narodna disciplina tako zahtevala!

Tudi Bole je bil prišel in glasoval za onega. A mudil se ni dolgo v trgu; pravili so o njem, da je bil jako slabe volje.

Nekoliko dni po volitvah je bila zabava na Medenovem gradu, kamor so bili vabljeni vsi odličnjaki iz okolice in iz trga. Tudi Hrast in Koren sta prejela vabili, a prvi se je izgovoril z nujnim potovanjem, koncipient pa je dolgo premišljal, bi li šel tja ali ne; vedel je, da bo Milica tam, pa mislil je, da ne bi imel dovolj poguma, da bi govoril z njo, četudi le med plesom. Naposled je vendar šel.

Veselica je bila sijajna, tako da se je vse čudilo ob znani Medenovih varčnosti. Gostje pa so nam povsem znani. Nekateri so se le čudili, da se je udeležil te zabave tudi gospod Anton. Zašel je bil v družbo oficirjev, brez katerih na Medenovem gradu ni bilo veselice. Kvartali so, in taroka je bil gospod Anton tudi večč, medtem pa pili plzensko pivo in močna vina.

»Hoch, hoch, der Herr Abgeordnete!« klical je venomer majhen, pijan lajtnant in gospod Anton je trkal z njim. Rad bi bil vpil: »Živio«, pa v družbi, ki je le nemški besedovala, si še tega ni upal. Tudi koncipist Ruda je bil v tej družbi, a zapustil jo je kmalu ter lazil za Medenovo gospo, zlasti ko se je pričel ples.

»Sedaj smo zmagali, milostiva,« dejal je, plešoč z njo prvi valček, »in meni ne pripisujete nobenih zaslug?«

»Oh, seveda, en glas ste oddali!« smeje se malomarno Elza.

»In da smo Boleta pridobili?«

»Oh, pozabila sem skoraj! Toda tudi tam je glavna zasluga moja!«

»Vi se šalite!«

»Ne, ne, nikdar ne!«

To rekši, se mu je zahvalila in plesala z drugim.

Koncipist je od jeze prebledel in hotel oditi k igralcem. A tu je Koren mimo njega privedel Milico.

»Haha, vi ste tudi tukaj, gospod agitator; to je fino, izvrstno – sedaj se veselite zmage svojega nasprotnika! Kajne, gospodična, to je moč prepričanja, haha!«

S temi besedami je ustavil onadva.

»Gospod koncipist,« zavrnil je Koren z razburjenim, tresočim glasom, »tu ni mesto, da bi se razgovarjala, kakor gre med nama.«

»Oh, izvolite, izvolite,« sikal je oni.

»Zunaj, na vrtu torej, če dovolite!«

»Oh, le pridite! Počakal vas bom.«

Koren je vedel Milico nazaj k materi.

»Za božjo voljo, nikar ne hodi dol,« šepetala je deklica, tresoča se po vsem životu.

»Ne boj se! Povedati mu moram, kar mu gre!«

Bole ni nič kaj prijazno pogledoval Korena, ko je privedel hčerko na njen sedež, a odzdravil mu je vendar vljudno. Nocoj sta se tu prvič srečala.

Korenu je šinila nova misel v glavo. Stopil je h graščaku in ga prosil, naj gre z njim. Ta je ubogal, akoravno začuden, ter šel za koncipientom iz grada na vrt.

Ne daleč od vhoda dobila sta Rudo, puščelega cigareto.

»Prosil sem vas, da idite z menoj, in sedaj vas vnovič prosim, da me poslušate,« dejal je Koren graščaku in stopil pred koncipista, ki se je naglo za cel korak umaknil, »treba je, da vam razjasnim, česar morebiti še ne veste.«

Povedal je potem v kratkih besedah vso zgodbo svoje mlade ljubezni – kako je rešil Milico iz koncipistovih rok in kako sta Ruda in Medenovka osnovala vso zadnjo spletko, da bi prekanila graščaka in ga odvrnila od starega prijatelja Hrasta.

Koncipist je jecal nekoliko besed, graščak pa je molčal. Morebiti pa bi bilo prišlo vendar do besedovanja, ko bi ne bila v tem trenutku prispela Medenovka mimo. Vodil jo je mlad oficir.

»Gospodom je tudi vroče!« dejala je glasno in mahala s pahljačo.

»O, mi se razgovarjamo o lesni kupčiji,« zavrnil je Bole z ironičnim naglasom in odšel za Korenom.

»Vas li smem spremiti?« silil je Ruda ves upehan.

»Hvala, gospod lajtnant tu je že tako prijazen.« Rekši, je zavila s svojim spremljevalcem v stran po peščeni poti, ki je jasno odsevala v mesečini.

Ruda je čul še kratek posmeh in potem hitel nazaj v grad.

»Nemarna koketa!« sikal je med zobmi. – – –

Minili sta za tem dve leti.

Doktor Hrast in graščak Bole sta zopet prijatelja kakor nekdam in to tem bolj, ker sta sedaj oba najhujša nasprotnika Medenova, ki je tudi po deželnem zboru krenil v nemški tabor.

Koncipist Ruda je bil kmalu po zadnjih dogodkih premeščen v drug kraj in tam si po starem pravilu političnih uradnikov išče zopet novih ženskih znanstev.

Tudi gospoda Antona ni več v Borju; dobil je faro v daljnih hribih in čaka, da pride na boljšo; njegovi politični prijatelji mu jo bodo sigurno priskrbeli.

Koren pa je napravil izpite svoje; sedaj je še vedno pri Hrastu zvest in spreten koncipient, vendar v kratkem bo odprl v bližnjem mestecu svojo pisarno in tedaj bo tudi poroka njegova z – Boletovo Milico. Pravijo pa, da je še vedno stari, strastni – agitator.

